

Kwaliteitszorg

Handboek kwaliteitszorg Onderwijs

Datum 1 februari 2021
Referentie -
Betreft Handboek Kwaliteitszorg Onderwijs
Behandeld door Education Affairs
Gecontroleerd door -
Versienummer DEF

Inhoudsopgave

1	Inleiding	4
2	Wat is kwaliteitszorg?	5
2.1	Systematische aandacht voor onderwijskwaliteit	5
2.2	Interne en externe kwaliteitszorg	5
2.3	Kwaliteitsopvatting	6
2.4	Proactieve en reactieve instrumenten	6
2.5	Taken, bevoegdheden en verantwoordelijkheden	7
3	Instrumentarium	8
3.1	Inleiding	8
3.2	Beoogde leerresultaten	10
3.2.1	Thema's	10
3.2.2	Instrumenten	11
3.3	Onderwijsleeromgeving	12
3.3.1	Thema's	12
3.3.2	Instrumenten	13
3.4	Toetsing	16
3.4.1	Thema's	16
3.4.2	Instrumenten	16
3.5	Gerealiseerde leerresultaten	18
3.5.1	Thema's	18
3.5.2	Instrumenten	18
3.6	Actoren	19
4	Bijzondere thema's	21
4.1	Inleiding	21
4.2	Examencommissies en toetsing	21
4.2.1	Kaders	21
4.2.2	Onafhankelijke positie	22
4.2.3	Takenpakket	22
4.2.4	Samenstelling van de examencommissie	26
4.3	Verwevenheid van onderwijs en onderzoek	26
5	Vorbereiding van een opleidingsvisitatie	29
5.1	Recente ontwikkelingen	29
5.2	Vorbereiding opleidingsvisitatie	30
	Literatuur	34
	Relevante websites	34
	Relevante documenten	34

1 Inleiding

Voor u ligt een hernieuwde versie van het Handboek Kwaliteitszorg Onderwijs van de Radboud Universiteit Nijmegen. De directe aanleiding voor deze vierde versie van het handboek is het nieuwe Beoordelingskader accreditatiestelsel Hoger onderwijs, dat sinds 1 september 2019 van kracht is. Het handboek bevat instrumenten die opleidingen kunnen gebruiken om hun bestaande kwaliteit verder te verbeteren, beter zichtbaar te maken en goed te laten aansluiten aan de eisen van het beoordelingskader. Hiermee is het handboek een praktisch instrument voor iedereen die een taak heeft in het onderwijs en in de kwaliteitsverbetering daarvan.

Binnen het accreditatiestelsel vinden instellingstoetsen en opleidingsaccreditaties plaats. Tijdens de instellingstoets wordt onderzocht of universiteiten en hogescholen een adequaat systeem van kwaliteitszorg hanteren om de kwaliteit van de aangeboden opleidingen te bewaken. Daarnaast worden opleidingen iedere zes jaar gevisiteerd om accreditatie te behouden. Van een instelling die de instellingstoets succesvol heeft doorlopen, zoals de Radboud Universiteit in 2017, mogen de opleidingen de zogenaamde beperkte opleidingsbeoordeling aanvragen.

In de beperkte opleidingsbeoordelingen ligt de nadruk op de inhoud van de opleiding, waarbij beoordelingspanels vooral kijken naar de daadwerkelijk gerealiseerde kwaliteit. Of zoals het in het beoordelingskader wordt verwoord: 'Docenten kunnen hun energie steken in verbeter suggesties van deskundigen die over de kern van hun onderwijs gaan'. Met het accreditatiestelsel wordt een vermindering van de administratieve last van opleidingsvisitaties beoogd. De Radboud Universiteit ondersteunt dit uitgangspunt en streeft ernaar om het beperkte karakter van visitaties zo veel mogelijk tot uitdrukking te laten komen.

Dit handboek Kwaliteitszorg is als volgt opgebouwd. Hoofdstuk 2 vormt een algemene inleiding op kwaliteitszorg. Er wordt kort ingegaan op de relatie tussen de interne en de externe kwaliteitszorgcyclus en het belang van het gebruik van zowel proactieve als reactieve instrumenten.

In hoofdstuk 3 worden instrumenten aangereikt die gebruikt kunnen worden in de interne kwaliteitszorgcyclus. De instrumenten zijn zo gekozen dat ze, mits goed en systematisch gebruikt, er voor zorgen dat de opleiding ook voldoet aan de eisen van de externe kwaliteitszorg. Met dit handboek wordt niet zozeer beoogd een blauwdruk te geven van 'het ideale' kwaliteitszorgsysteem. De aangeboden instrumenten kunnen door opleidingen zelf worden aangepast aan hun eigen cultuur en organisatie. Opleidingen kunnen er ook voor kiezen om zelf andere geschikte instrumenten te gebruiken en in veel gevallen gebeurt dit ook. In een enkel geval laten de wet en de beleidskaders van de Radboud Universiteit echter geen ruimte voor keuze. In die gevallen, zoals bij het opleidingsjaarverslag en cursusevaluaties, wordt het verplichte karakter duidelijk aangegeven.

In hoofdstuk 4 wordt nader ingezoomd op een aantal belangrijke en actuele thema's in het hoger onderwijs, te weten: de rol van de examencommissie in de kwaliteitsborging van toetsing en de verwevenheid van onderwijs en onderzoek.

Tot slot wordt in hoofdstuk 5 nader ingegaan op de voorbereiding van het visitatietraject en het schrijven van een kritische reflectie.

2 Wat is kwaliteitszorg?

2.1 Systematische aandacht voor onderwijskwaliteit

Kwaliteitszorg is een verzamelterm voor alle activiteiten die erop gericht zijn de kwaliteit van het onderwijs op peil te houden en waar nodig te verbeteren. Om als opleiding of instelling bij de top te (blijven) horen, is continue aandacht voor kwaliteit nodig. Daarom zijn veel kwaliteitszorgsystemen opgezet als een cyclus waarin meet- en verbetermomenten elkaar opvolgen. Een goed opgezette kwaliteitszorg houdt niet alleen in dat de juiste acties worden ondernomen om de kwaliteit van het onderwijs te garanderen, maar ook dat dit systematisch gebeurt. Bij voorkeur zodanig dat het opleidingen en instellingen zo min mogelijk inspanningen kost. Een goede kwaliteits-zorgprocedure is dan ook niet alleen cyclisch, maar ook slank en doelgericht. Kwaliteitszorg is immers geen doel op zich, maar een middel waarmee een opleiding of instelling kan sturen op datgene wat ze belangrijk vindt ter profilering en verbetering van haar onderwijs. Op die manier zal kwaliteitszorg het onderwijs faciliteren.

2.2 Interne en externe kwaliteitszorg

Interne kwaliteitszorg vindt plaats op verschillende niveaus. Op het niveau van een cursus evalueren docenten bijvoorbeeld geregeld en ondernemen zij op grond daarvan acties om de kwaliteit van hun onderwijs te verbeteren. Op het niveau van de opleiding zijn verschillende actoren op systematische wijze bezig met onderwijskwaliteit, al dan niet volgens een kwaliteitszorgplan. Ook op facultair niveau wordt er aan kwaliteitszorg gedaan: denk maar aan het facultaire jaarverslag dat ieder jaar door het faculteitsbestuur wordt voorgelegd aan het college van bestuur. Dit Handboek kwaliteitszorg is een voorbeeld van een initiatief op instellingsniveau.

Een vorm van kwaliteitszorg die de instelling overstijgt, is de zesjaarlijkse visitatie- en accreditatie-cyclus. Dit betreft een externe en onafhankelijke beoordeling van iedere opleiding en van de instelling als geheel door de Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie (NVAO). Deze beoordeling fungeert als verantwoording van de gerealiseerde kwaliteit aan de maatschappij en er kunnen formele rechten aan worden ontleend. Desalniettemin is het doel uiteindelijk hetzelfde: de kwaliteit van het hoger onderwijs in Nederland waarborgen.

Binnen het accreditatiestelsel zijn op opleidingsniveau vier verschillende beoordelingskaders te onderscheiden:

- toets nieuwe opleiding met beperkt kader;
- toets nieuwe opleiding met uitgebreid kader;
- toets bestaande opleiding met beperkt kader;
- toets bestaande opleiding met uitgebreid kader.

In dit handboek zullen we niet ingaan op de beoordelingskaders voor een nieuwe opleiding. Voor instellingen die met succes een instellingstoets hebben doorstaan, zoals de Radboud Universiteit in 2017, geldt voor de bestaande opleidingen een beperkt beoordelingskader met vier standaarden (zie paragraaf 3.1).

Deze beperkte opleidingsbeoordeling richt zich vooral op de inhoudelijke kwaliteit van de opleiding. Het kader vraagt opleidingen nadrukkelijk om zich te profileren en zich qua inhoud en kwaliteit te onderscheiden van vergelijkbare opleidingen.

Hoewel interne en externe kwaliteitszorg in principe twee gescheiden kwaliteitszorgsystemen zijn, hebben opleidingen er baat bij om dwarsverbanden op te zoeken en de nodige activiteiten voor beide systemen zorgvuldig op elkaar af te stemmen. Als de interne kwaliteitszorg doelgericht en cyclisch wordt opgezet, heeft een opleiding alle benodigde gegevens voor de kritische reflectie al verzameld in de jaren voorafgaand aan het schrijven. In het volgende hoofdstuk worden concrete tips gegeven om dit voor elkaar te krijgen.

2.3 Kwaliteitsopvatting

Het doel van kwaliteitszorg is het blijven realiseren van goed onderwijs. Dit doel kan worden bereikt als van tevoren is bepaald wat 'goed onderwijs' precies inhoudt. De NVAO heeft haar referentiepunten voor onderwijskwaliteit vertaald naar een beoordelingskader en een instelling doet dat bijvoorbeeld in een strategisch plan. Ook iedere afzonderlijke opleiding doet er goed aan om een kwaliteitsopvatting te formuleren door in een visiedocument antwoord te geven op de vraag 'wat verstaan we onder goed onderwijs?'. Dit antwoord kan per opleiding variëren en is bijvoorbeeld afhankelijk van het vakgebied en eventuele accenten die de opleiding legt wat betreft inhoud of vormgeving. In haar kwaliteitsopvatting kan een opleiding zich dus profileren ten opzichte van andere opleidingen binnen en buiten de instelling.

Een opleiding is natuurlijk niet geheel vrij in het bepalen van haar kwaliteitsopvatting. Ze dient daarbij rekening te houden met de kaders die gesteld worden door de overheid en door de eigen instelling. Als de Radboud Universiteit in haar strategisch plan bijvoorbeeld nadruk legt op de verwevenheid tussen wetenschappelijk onderwijs en onderzoek, dan ligt het voor de hand dat dit terugkomt in de kwaliteitsopvatting van al haar opleidingen. Ook het beoordelingskader van NVAO (2018) en de wet op het hoger onderwijs zullen een opleiding richting geven bij het bepalen van haar kwaliteitsopvatting.

2.4 Proactieve en reactieve instrumenten

Als de kwaliteitsopvatting is vastgelegd, kunnen instrumenten worden ontwikkeld om de beoogde kwaliteit te realiseren. Die instrumenten kunnen zowel proactief als reactief van aard zijn. Proactief aan kwaliteitszorg doen, houdt in dat je je visie op onderwijskwaliteit vertaalt in concreet onderwijsbeleid, bijvoorbeeld op het gebied van toetsing, onderwijsrendement of docent-professionalisering. In de proactieve instrumenten worden streefdoelen toetsbaar geformuleerd.

Of de in het beleid geformuleerde streefdoelen ook daadwerkelijk zijn gehaald, wordt vastgesteld met behulp van reactieve kwaliteitszorginstrumenten. Belangrijk is dat verschillende betrokkenen gepolst worden over de kwaliteit van het onderwijs. Op opleidingsniveau zijn bijvoorbeeld de percepties en ervaringen van (een steekproef van) studenten, docenten, management en afnemend beroepenveld van belang.

Indien doelen niet (volledig) zijn gehaald, kunnen verbetermaatregelen worden ingezet, die dan weer vastgelegd worden in nieuwe proactieve instrumenten met nieuwe streefdoelen. Op deze manier krijgt kwaliteitszorg automatisch een cyclisch karakter. Proactieve instrumenten en reactieve instrumenten

kunnen op alle niveaus worden gebruikt. De instrumenten die een opleiding inzet, dienen, net als de kwaliteitsopvatting, te passen bij de beleidskaders die gesteld worden door de instelling en de faculteit. Het hierna volgende hoofdstuk bevat voorbeelden van instrumenten die opleidingen kunnen aanwenden om hun interne kwaliteitszorg vorm te geven.

2.5 Taken, bevoegdheden en verantwoordelijkheden

Een kritische succesfactor voor kwaliteitszorg in het algemeen (zowel proactief als reactief) is dat duidelijk wordt vastgelegd wie welke taken uitvoert en wie waarvoor verantwoordelijk is. Daarom is het verstandig om per instrument vast te leggen welke actoren het uitvoeren en volgens welke lijnen de verantwoording verloopt. Met behulp van een jaarplanning kan het cyclische karakter worden geborgd. In het volgende hoofdstuk worden hiervoor concrete tips en suggesties aangereikt.

3 Instrumentarium

3.1 Inleiding

In het proces van visitatie en accreditatie, de externe kwaliteitszorg dus, wordt de kwaliteit van een bestaande opleiding met beperkt kader getoetst aan de hand van vier standaarden:

- 1) beoogde leerresultaten (par. 3.2);
- 2) onderwijsleeromgeving (par. 3.3);
- 3) toetsing (par. 3.4);
- 4) gerealiseerde leerresultaten (par. 3.5).

Elke standaard kan positief (eventueel onder voorwaarden) of negatief beoordeeld worden. Wanneer een opleiding aan ten minste de minimeisen van elke standaard voldoet, wordt de kwaliteit van de opleiding als voldoende beoordeeld.

In tabel 1 wordt weergegeven welke thema's en kaders bij elke standaard een rol spelen (het 'wat'), welke instrumenten ingezet kunnen worden om aan de eisen van de vier standaarden te voldoen (het 'hoe') en welke actoren in dit proces belangrijk zijn (het 'wie').

In dit hoofdstuk staat het 'hoe' centraal. In elke paragraaf worden per beoordelingsstandaard voorbeelden gegeven van instrumenten die een opleiding ter beschikking staan om de vereiste kwaliteit te kunnen behouden of te verbeteren. Sommige instrumenten zijn te gebruiken bij meerdere beoordelingsstandaarden van het beoordelingskader. Deze worden dan ook meerdere malen benoemd.

Zoals in het vorige hoofdstuk al is uitgelegd, heeft de opleiding er veel voordeel bij wanneer de interne en externe kwaliteitszorgcyclus worden vorm gegeven op een manier dat ze in elkaar grijpen. Het in dit hoofdstuk aangedragen instrumentarium is daarbij behulpzaam. Enerzijds sluit het aan bij de eisen die de Radboud Universiteit stelt aan de interne cyclus zoals die terug te vinden zijn in het format van het opleidingsjaarverslag. Gelijktijdig kan een opleiding met gebruikmaking van dit instrumentarium de onderwijskwaliteit borgen op een wijze die past bij wat er gevraagd wordt in de externe cyclus.

Door het instrumentarium als uitgangspunt te nemen, komen de rollen van de verschillende actoren wat versnipperd aan bod. Het hoofdstuk wordt daarom afgesloten met tabel 2 waarin de taken en de verantwoordelijkheden van de verschillende actoren in het kwaliteitszorgsysteem worden weergegeven.

Tabel 1 Thema's, kaders en instrumentarium bij de 4 standaarden.

	Beoogde leerresultaten	Onderwijsleeromgeving	Toetsing	Gerealiseerde leerresultaten
Wat:	WHW	Programma	Systeem van toetsing	Eindwerkstukken
thema's en	Universitaire en facultaire	Personeel	Kwaliteit van toetsen	Vervolgstudie of beroep
kaders	beleidskaders	Voorzieningen		
	Domeinspecifiek referentiekader			
	Kwalificatieraamwerk (niveau en oriëntatie van de opleiding)			
Hoe:	Beleidsnotitie/visiedocument	Didactisch concept	Toetsbeleid	Opleidingsjaarverslag
Instrumentarium:	Disciplineoverlegorgaan	Studiegids	Controle op kwaliteit van toetsen en eindwerkstukken	Extern advies
	Internationale benchmark	OER	Cursus- en curriculumevaluaties	Alumnimonitor en
	Dublin-descriptoren	Cursusevaluaties		loopbaanonderzoek
	Onderwijsdag	Cursusdossier		
	Extern advies	Curriculumevaluaties		
		Studentbegeleiding		
		Opleidingsjaarverslag		
		Personeelsplan		
		Onderwijsdag		
		Jaargesprekken		
		Facultaire jaarverslag		
Wie:	Onderwijsdirecteur ¹	Student	Onderwijsdirecteur	Onderwijsdirecteur
actoren	Opleidingscommissie	Onderwijsdirecteur	Docent	Docent
	Externe adviesraad	Docent	Examencommissie	Externe adviesraad
		Kwaliteitszorgcoördinator ²	Kwaliteitszorgcoördinator	
		Opleidingscommissie		
		Decaan FGV		

¹ De onderwijsorganisatie in elke faculteit is anders. Onder onderwijsdirecteur wordt hier verstaan de direct verantwoordelijke voor de organisatie en uitvoering van het onderwijs van een opleiding. Bij sommige faculteiten is dat de directeur van een opleiding of van een onderwijsinstituut. Andere faculteiten kennen een onderwijsdirecteur op facultair niveau of een vice-decaan onderwijs. Bij sommige faculteiten zijn opleidingscoördinatoren direct verantwoordelijk voor de uitvoering van het onderwijs.

² Kwaliteitszorgcoördinator is niet per definitie een volledige functie; het kan ook een opleidingscoördinator, beleidsmedewerker of studieadviseur zijn met kwaliteitszorg in het takenpakket

3.2 Beoogde leerresultaten

Standaard 1: Beoogde leerresultaten

De beoogde leerresultaten passen bij het niveau en de oriëntatie van de opleiding en zijn afgestemd op de verwachtingen van het beroepenveld en het vakgebied en op internationale eisen.

3.2.1 Thema's

Voor iedere opleiding is in de eindkwalificaties vastgelegd welke kennis en vaardigheden studenten bezitten wanneer ze de opleiding met succes hebben afgerond. De opleiding formuleert die eindkwalificaties zelf, op een manier die past bij de wijze waarop ze zich profileert. Daarbij is de opleiding echter wel gebonden aan de volgende richtinggevend kaders:

- *Wet op het Hoger onderwijs en Wetenschappelijke onderzoek (WHW)*³: een graad kan alleen worden verleend wanneer aan bepaalde wettelijke voorwaarden voldaan. In relatie tot de eindkwalificaties bepaalt de wet dat een opleiding gericht dient te zijn op 'de verwezenlijking van welomschreven doelstellingen op het gebied van kennis, inzicht en vaardigheden waarover degene die de opleiding voltooit, dient te beschikken';
- *beleidskaders Radboud Universiteit*: de eindkwalificaties en profilering van de opleiding passen binnen de beleidskaders van de faculteit en universiteit;
- *domeinspecifiek referentiekader*: de eindkwalificaties sluiten aan bij de actuele eisen die in (inter)nationaal perspectief vanuit het beroepenveld en het vakgebied worden gesteld aan de inhoud van de opleiding;
- *kwalificatieraamwerk*: wat betreft niveau (bachelor of master) en oriëntatie (wo) passen de eindkwalificaties binnen het Nederlandse kwalificatieraamwerk. Meer informatie over het kwalificatieraamwerk is te vinden op www.nlqf.nl. In dit raamwerk is vastgelegd welke vaardigheden en competenties een student bij afronding van de opleiding dient te bezitten, los van de specifieke vakinhoudelijke eisen.
- *Dublindescriptoren*: het niveau van de eindkwalificaties dient aan te sluiten bij de geformuleerde Dublindescriptoren voor bachelor of masteropleidingen.

³ De Radboud Universiteit hoort tot de bijzondere universiteiten en valt daarom niet rechtstreeks onder de Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek (WHW). Er is echter een koppeling tussen deze wet en de structuurregeling van de Radboud Universiteit.

3.2.2 Instrumenten

Visiedocument

De kwaliteitszorgcyclus begint met de ambities en doelstellingen van de opleiding. Een opleiding doet er verstandig aan deze expliciet te maken en te formuleren in een visiedocument. Het is de verantwoordelijkheid van de onderwijsdirecteur om dit te doen. Uiteraard is het van belang dat de geformuleerde visie draagvlak heeft binnen de opleiding en dat deze wordt besproken met docenten en in de opleidingscommissie.

Disciplineoverlegorgaan

In veel wetenschappelijke disciplines bestaan (inter)nationale overlegorganen waarin de ontwikkelingen in het vakgebied worden besproken. Eén daarvan is het zogenaamde disciplineoverlegorgaan (soms ook nog wel eens VSNU-kamer genoemd). Om de eindkwalificaties van de opleiding af te stemmen op wat gangbaar is in het vakgebied of het wetenschappelijk domein, kunnen binnen dit disciplineoverlegorgaan richtlijnen worden opgesteld inzake de eindkwalificaties. Deze algemeen gestelde uitgangspunten vormen het domeinspecifiek referentiekader. De eindkwalificaties van de opleiding voldoen aan de criteria van dit referentiekader. Uiteraard kan de opleiding eigen accenten leggen en een eigen profilering kiezen.

Benchmark

Een opleiding dient naar buiten gericht te zijn en oog te houden voor wat er in het vakgebied en bij vergelijkbare opleidingen gebeurt. Bij het opstellen van de eindkwalificaties is een vergelijking met de eindkwalificaties van zusteropleidingen waardevol om de positionering en legitimiteit van de eigen opleiding te expliciteren. Ook een vergelijking met buitenlandse opleidingen is verstandig. Wetenschap heeft een internationaal karakter. In het beoordelingskader is dan ook nadrukkelijk gesteld dat de eindkwalificaties van een opleiding dienen te voldoen aan internationale eisen.

Dublin-descriptoren en Criteria voor academische bachelor en master curricula

De eindkwalificaties van de opleiding behoren te voldoen aan de eisen die in het Nederlands kwalificatieraamwerk worden gesteld aan het niveau van een wetenschappelijke bachelor- of masteropleiding. De meest gebruikelijke manier om die vergelijking te maken, is om de eindkwalificaties af te zetten tegen de Dublin-descriptoren.

Onderwijsdag

Het is goed wanneer een opleiding in aanvulling op het periodiek stafoverleg, ten minste één maal per jaar een docentendag organiseert over onderwijs. Tijdens deze onderwijsdag kunnen alle facetten van het onderwijs en de opleiding worden besproken. De onderwijsdag is dan ook een instrument dat aangewend kan worden bij de kwaliteitsborging van alle vier de standaarden van het beoordelingskader.

Ten aanzien van de eindkwalificaties kan de staf tijdens de onderwijsdag input leveren bij het opstellen of wijzigen daarvan. Het is niet noodzakelijk om jaarlijks opnieuw de eindkwalificaties tegen het licht te houden. Het is voldoende wanneer de opleiding bijvoorbeeld eens in de drie jaar bekijkt of de eindkwalificaties nog passend zijn voor de opleiding. Bij een goede opleiding zijn het curriculum en de eindkwalificaties op elkaar afgestemd (zie ook paragraaf 3.3). Wanneer de eindkwalificaties worden gewijzigd, is het van belang dat ook wordt gekeken naar het curriculum. Omgekeerd geldt hetzelfde: bij een ingrijpende curriculumwijziging is het nodig dat de opleiding nagaat of ook de eindkwalificaties aanpassing behoeven.

Extern advies

Een opleiding kan ervoor kiezen om een werkveldcommissie of externe adviesraad in te stellen. Een adviesraad kan onder andere goed worden gebruikt om na te gaan of de eindkwalificaties van met name masteropleidingen aansluiten bij de eisen die het beroepenveld stelt. In de adviesraad nemen mensen zitting die werkzaam zijn bij voor het vakgebied relevante en representatieve werkgevers. Vanuit hun praktijkervaring weten zij immers welke kennis en vaardigheden werkgevers vragen van pas afgestudeerden. Zij kunnen aangeven in hoeverre de eindkwalificaties van de opleiding daarop aansluiten.

Overigens is er voor een adviesraad niet alleen een rol weggelegd bij het adviseren over de eindkwalificaties. De raad kan over tal van onderwerpen advies worden gevraagd. In het kader van de kwaliteitszorg kan de raad bijvoorbeeld ook worden ingeschakeld bij een ingrijpende curriculumwijziging, de voorbereiding op een visitatie of toetsing van het gerealiseerd eindniveau (zie ook paragraaf 3.4). Bovendien kan een adviesraad bij belangrijke ontwikkelingen ook op eigen initiatief suggesties doen aan de opleiding. De adviesraad kan structureel een- à tweemaal per jaar bijeengeroepen worden. De betrokkenheid van de adviesraad bij de opleiding kan worden vergroot, door één of meer alumni van de opleiding hiervoor te benaderen.

In aanvulling op het structureel advies van de adviesraad kan ook op ad hoc basis advies worden gevraagd aan externe deskundigen. Dit kunnen mensen zijn van binnen de Radboud Universiteit, bijvoorbeeld onderwijsadviseurs en onderwijsbeleidsmedewerkers van de divisie Academic Affairs. Extern advies kan ook worden verkregen van deskundigen van buiten de eigen instelling.

3.3 Onderwijsleeromgeving

Standaard 2: Onderwijsleeromgeving

Het programma, de onderwijsleeromgeving en de kwaliteit van het docententeam maken het voor de instromende studenten mogelijk de beoogde leerresultaten te realiseren.

3.3.1 Thema's

Het programma, het personeel en de voorzieningen behoren een samenhangende leeromgeving te vormen die de instromende studenten in staat stelt om de beoogde eindkwalificaties te realiseren.

- *Programma*: een goed curriculum is zodanig samengesteld dat de leerdoelen van elke cursus bijdragen aan de eindkwalificaties van de opleiding. De werkvormen en de inhoud sluiten aan bij de leerdoelen van de cursus en zijn passend voor de inhoud en het profiel van de opleiding. Bovendien is een goed programma studeerbaar voor studenten.
- *Personeel*: de docenten van de opleiding bezitten voldoende didactische vaardigheden (o.a. blijkend uit BKO- en UKO-kwalificaties) en de benodigde inhoudelijke expertise. In principe zijn de docenten van de opleiding ook als onderzoeker verbonden aan een onderzoeksinstituut. Zij gebruiken hun onderzoeksoutput en -activiteiten in het onderwijs.

- *Voorzieningen*: de opleiding dient te beschikken over toereikende opleidingsspecifieke voorzieningen.

3.3.2 Instrumenten

De instrumenten die hier worden aangereikt ter verbetering van de onderwijsleeromgeving, hebben eerst betrekking op het programma, vervolgens het personeel en tot slot op de voorzieningen van de opleiding.

3.3.2.1 Programma

Didactisch concept

In een goed curriculum zijn de opbouw en de samenhang van de onderdelen zodanig vorm gegeven dat de student in staat is om de eindkwalificaties van de opleiding te realiseren. De opleiding heeft een didactisch concept opgesteld waarin ze de gekozen opbouw van het programma en de werkvormen beargumenteert. Het didactisch concept past binnen het profiel van de opleiding, maar sluit ook aan bij de uitgangspunten van de onderwijsvisie van de Radboud Universiteit, te weten: activerend en uitdagend onderwijs, een grote verwevenheid van onderwijs en onderzoek en voldoende contacturen in alle fases van de opleiding. De onderwijsdirecteur is eindverantwoordelijk voor het opstellen van het didactisch concept. Ook hierbij geldt dat input van docenten en advies van de opleidingscommissie vanzelfsprekend zijn.

Studiegids en Onderwijs- en Examenregeling (OER)

Het programma wordt uitgebreid omschreven in de studiegids en de OER. Beide documenten zijn proactieve instrumenten in de kwaliteitszorg en belangrijke informatiebronnen voor studenten. Met name in de OER zijn de rechten en de plichten van de student en de opleiding vastgelegd. De OER van de opleiding is gebaseerd op de model-OER die de Radboud Universiteit heeft opgesteld. De decaan stelt de OER vast na instemming door de FGV. Het is wettelijk verplicht om voor de vaststelling de OER ter advies voor te leggen aan de opleidingscommissie.

Cursusevaluaties

Alle opleidingen van de Radboud Universiteit zijn verplicht om de onderdelen van het curriculum periodiek te evalueren. Dit betekent niet dat elk onderdeel elk jaar geëvalueerd hoeft te worden. De opleiding kan een evaluatiekalender maken waarin is vastgelegd wanneer welk onderdeel op welke manier wordt geëvalueerd. Het is overigens aan te bevelen om de onderdelen die nieuw of ingrijpend gewijzigd zijn altijd volledig te evalueren. Dit is ook van toepassing wanneer een vorige evaluatie daartoe aanleiding geeft of wanneer er signalen zijn dat er in de cursus problemen zijn (geweest). Een kwaliteitszorgcoördinator kan er op toezien dat elk jaar de juiste cursussen worden geëvalueerd.

Bij een goed evaluatiesysteem hoort dat de opleiding voor zichzelf toetsbare streefdoelen formuleert wat betreft uitkomsten van de evaluaties. Daarnaast is het verstandig om aandacht te besteden aan de kwaliteit van de vraagstelling en de omvang van de evaluatie. Een goede evaluatie kan beperkt in omvang zijn. Om een optimaal rendement te halen uit evaluaties is het belangrijk dat de betrokken docent(en) reflecteren op de uitkomsten van de cursusevaluatie. De door studenten ingevulde cursusevaluatie en de reactie van de docent (ook wel het teacherreport genoemd) kunnen dan samen worden besproken in de opleidingscommissie, die haar bevindingen rapporteert aan de onderwijsdirecteur en het faculteitsbestuur. Wanneer een cursusevaluatie daartoe aanleiding geeft, is het aan de onderwijsdirecteur als eindverantwoordelijke om passende maatregelen te nemen en na te gaan of deze ook daadwerkelijk vervolg hebben gekregen in het onderwijs.

Vanzelfsprekend is hier een belangrijke rol weggelegd voor de studenten. Van hen mag worden verwacht dat ze aan cursusevaluaties deelnemen, omdat ze op die manier bijdragen aan een verbetering van de kwaliteit van de opleiding. Van de opleiding mag op haar beurt worden verwacht dat zij studenten informeert over de resultaten en eventuele verbeteracties.

Cursusdossier

Verskillende opleidingen van de Radboud Universiteit hebben ervaringen met het aanleggen van (digitale) cursusdossiers. Zo'n cursusdossier bevat in elk geval:

- een omschrijving van de inhoud en de leerdoelen van de cursus;
- de tentamens en andere toetsopdrachten met de bijbehorende antwoordmodellen of beoordelingscriteria;
- (een samenvatting van de uitkomst van) de evaluatie plus de reactie van de docent(en) hierop.

Omdat een volledig cursusdossier alle relevante informatie van een cursus bevat, is het voor veel doeleinden een handig instrument. Zo kan het bijvoorbeeld elk jaar als uitgangspunt dienen bij de voorbereidingen op de cursus. Ook kan het worden gebruikt voor het portfolio van docenten die een BKO of UKO aanvragen. Het cursusdossier komt verder goed van pas wanneer er een verandering van docenten in de cursus plaatsvindt. Daarnaast stelt het de examencommissie in staat om haar taak ten aanzien van de kwaliteitsborging van tentamens goed uit te voeren (zie ook paragraaf 3.4). Bovendien biedt een systeem van cursusdossiers alle informatie over cursussen die visitatiepanels nodig hebben.

De samenstelling van het dossier is de verantwoordelijkheid van de coördinator van een cursus. Onder verantwoordelijkheid van de onderwijsdirecteur kan een kwaliteitszorgcoördinator erop toezien dat alle dossiers compleet zijn en dat alle eventuele afgesproken verbeteracties worden uitgevoerd.

Curriculumevaluaties

Cursusevaluaties geven informatie over de kwaliteit van de afzonderlijke cursussen. Semester-, jaar- en curriculumevaluaties geven zicht op de samenhang en opbouw van een programma. Docenten kunnen het curriculum evalueren tijdens de onderwijsdag. Met studenten kan het curriculum worden geëvalueerd in de vorm van periodieke panelgesprekken, waarbij met elke jaargroep een bepaald studiejaar wordt besproken. Het hele curriculum kan worden geëvalueerd met studenten die de opleiding bijna hebben afgerond, een zogenaamde exit-evaluatie. Een opleiding kan er ook voor kiezen om het curriculum schriftelijk te evalueren onder alle studenten om vervolgens de uitkomsten van die evaluatie te bespreken met een kleine groep studenten.

Naast een periodieke evaluatie kan een opleiding ook het curriculum evalueren wanneer daartoe aanleiding blijkt te zijn, bijvoorbeeld wanneer uit verschillende cursusevaluaties blijkt dat de onderlinge afstemming van cursussen niet goed is. Omdat docenten alleen de evaluatie zien van hun eigen cursus, is een rol weggelegd voor de kwaliteitszorgcoördinator om cursusevaluaties in hun samenhang te beoordelen.

Evenals bij cursusevaluaties, worden de uitkomsten van curriculumevaluaties besproken in de opleidingscommissie, die de onderwijsdirecteur kan adviseren over eventuele verbetermaatregelen.

Studentbegeleiding

Het vergroten van het studiesucces is een uitdaging voor de opleiding en het is belangrijk dat zij goed documenteert welke maatregelen zijn genomen om de rendementen te verhogen. Eén van de instrumenten die binnen de Radboud Universiteit daarvoor worden ingezet, is het mentoraat.

Alle opleidingen zijn verplicht om in het eerste studiejaar van de bacheloropleiding het mentorsysteem in te voeren. Daarnaast kunnen opleidingen er voor kiezen om ook in het tweede en derde jaar mentoren in te zetten. Voor een goed functioneren van het mentorsysteem is het van belang dat mentoren goed weten wat er van hen wordt verwacht. Dit kan worden vastgelegd in een handleiding. Het is aan te bevelen de mentoren een korte training of instructie te geven ter voorbereiding op hun taak gezien de impact dat de studiebegeleiding kan hebben op het studentenwelzijn en studieresultaten. Door middel van evaluaties onder studenten en door op onderwijsdagen ervaringen uit te wisselen, kan worden gepeild of het mentoraat naar tevredenheid functioneert.

Opleidingsjaarverslag

Iedere opleiding van de Radboud Universiteit is verplicht om elk jaar een opleidingsjaarverslag te maken aan de hand van een vastgesteld format. In dit jaarverslag wordt gereflecteerd op de behaalde resultaten in relatie tot de ambities. Het College van Bestuur bespreekt het opleidingsjaarverslag met de faculteitsleiding en de onderwijsdirecteuren. Daarmee is het opleidingsjaarverslag een belangrijk instrument in de kwaliteitszorg. Het opleidingsjaarverslag en de afspraken die naar aanleiding ervan in het gesprek met het College van Bestuur worden gemaakt, leveren input voor eventuele aanpassingen van het kwaliteitsbeleid van de opleiding.

3.3.2.2 Personeel

Personeelsplan

De kwaliteit van docenten is van grote invloed op de kwaliteit van de opleiding. Het is de verantwoordelijkheid van de onderwijsdirecteur om te zorgen voor voldoende didactische en inhoudelijke kwaliteit van de docenten. In een personeelsplan kunnen doelstellingen worden geformuleerd die de opleiding of de faculteit heeft ten aanzien van de inhoudelijk expertise en de didactische kwaliteit van de staf (zoals bijvoorbeeld het aantal BKO- en UKO-kwalificaties). Omdat de verwevenheid van onderwijs en onderzoek een belangrijk kenmerk is van een academische opleiding, is het van belang dat het onderzoek van de staf, zoals de beoogde output en het lidmaatschap van onderzoeksinstituten, ook deel uitmaakt van het personeelsplan. In paragraaf 4.3 zal dieper worden ingegaan op de verwevenheid van onderwijs en onderzoek.

Jaargesprekken

Elke docent heeft jaarlijks een jaargesprek met zijn of haar leidinggevende. In deze gesprekken wordt het functioneren van de docent geëvalueerd en worden afspraken gemaakt over verdere werkzaamheden en ontwikkeling. Jaargesprekken zijn nuttige instrumenten om de kwaliteit van het personeel te monitoren en waar nodig te verbeteren. De oordelen van studenten in de cursusevaluaties zijn één van de informatiebronnen die gebruikt kunnen worden als input voor het gesprek over de inhoudelijke en didactische kwaliteit van de docent. Een andere bron is het docentportfolio dat is aangelegd in een professionaliseringstraject. Tijdens de gesprekken komt mogelijk ook informatie naar boven die een indicatie geeft van de docenttevredenheid.

Facultaire jaarverslag

In het kader van de jaarlijkse planning en control cyclus maakt elke faculteit een jaarverslag. Eén van de aspecten die daarin aan de orde komen, is het facultaire personeelsbeleid. Het College van Bestuur bespreekt de jaarverslagen met de faculteitsleiding. Op die manier wordt ook het personeelsbeleid jaarlijks geëvalueerd en kunnen afspraken voor het komend jaar worden gemaakt.

3.3.2.3 Voorzieningen

De meeste materiële voorzieningen waar een opleiding gebruik van maakt, zijn facultaire of universitaire voorzieningen. Het is de verantwoordelijkheid van de faculteit of de universiteit om er voor te zorgen dat er voldoende voorzieningen van goede kwaliteit beschikbaar zijn om het gewenste onderwijs te kunnen geven. In sommige gevallen beschikt de opleiding over specifieke voorzieningen zoals laboratoria of practicumruimtes. Deze opleidingsspecifieke voorzieningen zijn onderwerp van beoordeling bij de opleidingsvisiteatie. Het is de verantwoordelijkheid van de onderwijsdirecteur om er voor te zorgen dat de beschikbaarheid en kwaliteit van deze voorzieningen goed is.

Onderwijsdag en cursusevaluaties

De onderwijsdag en de cursusevaluaties zijn al eerder genoemd in deze paragraaf. Deze instrumenten kunnen ook worden gebruikt om na te gaan of de voorzieningen van de opleidingen toereikend zijn om het onderwijs te kunnen verzorgen op de wijze die de opleiding beoogt. Ook de opleidingscommissie heeft een signalerende en adviserende functie ten aanzien van de voorzieningen.

3.4 Toetsing

Standaard 3: Toetsing

De opleiding beschikt over een adequaat systeem van toetsing.

3.4.1 Thema's

Gedurende een opleiding maken studenten toetsen die de opleiding in staat stellen om de voortgang en het niveau van de student te meten. Bij deze derde standaard wordt getoetst of de toetsing van goede kwaliteit is en of de opleiding een adequaat toetsingssysteem hanteert.

De thema's die bij deze standaard aan de orde komen, zijn:

- *systeem van toetsing*: de toetsvormen en de werkvormen die in een cursus worden gebruikt, zijn afgeleid van de leerdoelen van de cursus. Door de opleiding als geheel wordt een gevarieerd en samenhangend geheel van toetsvormen gebruikt;
- *kwaliteit van toetsen*: elke toets is valide, betrouwbaar, transparant en praktisch bruikbaar. De criteria waarop een student bij een toets wordt beoordeeld, zijn vooraf bekend.

3.4.2 Instrumenten

Toetsbeleid

Een opleiding dient te beschikken over een toetsbeleid waarin uiteen wordt gezet wat ze beoogt ten aanzien van de (kwaliteit van) toetsing in relatie tot de eindkwalificaties. Daarnaast geeft het toetsbeleid aan hoe de opleiding deze doelstellingen wil realiseren en op welke wijze de kwaliteit van de toetsen wordt geborgd. In

het toetsbeleid kunnen ook tips en suggesties worden opgenomen die docenten helpen bij het maken van goede toetsen.

Voor de (kwaliteit van) de toetsing zijn docenten, examencommissie en onderwijsdirecteur elk vanuit hun eigen positie en rol gezamenlijk verantwoordelijk. Het is van belang dat het toetsbeleid voldoende draagvlak heeft in de opleiding en dat het de instemming heeft van de examencommissie. Bij wet is bepaald dat de examencommissie verantwoordelijk is voor de kwaliteitsborging van de toetsen. Om docenten te ondersteunen bij het maken van goede toetsen, kan de examencommissie het toetsbeleid voor docenten vertalen naar concrete richtlijnen voor het maken van toetsen op een wijze die past in het geformuleerde toetsbeleid.

Controle op kwaliteit van toetsing

Docenten zijn primair verantwoordelijk voor de kwaliteit en het niveau van de toetsen die zij maken. De examencommissie is er verantwoordelijk voor dat die kwaliteit voldoende wordt geborgd. Een manier om die rol vorm te geven, is door zelf steekproefsgewijs achteraf de kwaliteit van toetsen te controleren volgens een procedure die in het toetsbeleid is vastgelegd. Dit kan alleen wanneer de examencommissie de beschikking heeft over de gegevens van het in paragraaf 3.3 genoemde cursusdossier en over de door de studenten gemaakte toetsen.

De kwaliteitsborging van toetsen kan echter ook anders worden georganiseerd. Zo kan de examencommissie het steekproefsgewijs controleren van de toetskwaliteit delegeren aan een speciale toets(advies)commissie, die vervolgens haar bevindingen aan de examencommissie rapporteert. Een andere manier is een kwaliteitscontrole vooraf, dus bij de samenstelling van een toets. In het toetsbeleid kan worden vastgelegd dat bij het maken van een toets een vorm van collegiaal overleg plaatsvindt of dat toetsen vooraf aan de toets(advies)commissie worden voorgelegd. De examencommissie dient achteraf wel (kunnen) vast te stellen of en in welke vorm de peer review heeft plaatsgevonden.

Voor de beoordeling van een bachelor- of masterscriptie wordt standaard gebruik gemaakt van een beoordelingsformulier en van twee beoordelaars. Net als bij de andere vormen van toetsing, is de examencommissie verantwoordelijk voor de kwaliteitsborging van de afstudeerwerken. Dit kan ze vorm geven door structureel steekproefsgewijs zelf afstudeerwerken aan een beoordeling te onderwerpen. Deze controle kan ook door de examencommissie worden uitgevoerd of door de eerder genoemde toets(advies)commissie.

Net als bij cursusevaluaties is het niet noodzakelijk dat elke toets elk jaar aan een kwaliteitsinspectie wordt onderworpen. De examencommissie kan een schema maken waarin is opgenomen wanneer van welke cursussen de toetsing wordt nagegaan. Behalve een periodieke en structurele controle op toetsen, kan de examencommissie een controle uitvoeren wanneer ze daartoe aanleiding ziet. Bijvoorbeeld bij opvallend hoge of lage resultaten bij een bepaald tentamen of door een grote variatie in de scores van de toetsvragen.

Naast een structureel toezicht op de kwaliteit van toetsing, behandelt de examencommissie ook klachten en problemen van individuele studenten.

Cursus- en curriculumevaluaties

Cursus- en curriculumevaluaties geven ook informatie over de kwaliteit van toetsen. De uitkomsten van een evaluatie kunnen dan ook aanleiding zijn voor een extra controle op sommige toetsen. Om haar werk goed te kunnen doen, is het noodzakelijk dat de examencommissie de beschikking heeft over de delen van de evaluaties die de toetsing betreffen. Dit kan bijvoorbeeld doordat de kwaliteitszorgcoördinator of de opleidingscommissie deze gegevens aan de examencommissie verstrekt.

Opleidingsjaarverslag

Welke wijze van kwaliteitsborging van toetsing ook wordt gekozen, uiteindelijk dient de examencommissie haar bevindingen schriftelijk aan de onderwijsdirecteur te rapporteren en op te nemen in een jaarverslag. Het jaarverslag van de examencommissie maakt onderdeel uit van het opleidingsjaarverslag.

De rol van de examencommissie in de kwaliteitsborging van toetsing komt uitgebreid aan de orde in het volgende hoofdstuk in paragraaf 4.2.

3.5 Gerealiseerde leerresultaten

Standaard 4: Gerealiseerde leerresultaten

De opleiding toont aan dat de beoogde leerresultaten zijn gerealiseerd.

3.5.1 Thema's

Bij de vierde standaard wordt getoetst of de opleiding de geformuleerde eindkwalificaties ook daadwerkelijk realiseert. Of studenten aan het eind van de opleiding inderdaad de beoogde eindkwalificaties hebben behaald, kan onder meer worden afgemeten aan de kwaliteit van de eindwerkstukken en aan de wijze waarop afgestudeerden in de beroepspraktijk of in een vervolgopleiding functioneren. De thema's die bij deze standaard aan de orde komen, zijn:

- *Eindwerkstukken*: vrijwel elke opleiding wordt afgesloten met een individueel afstudeerwerk van voldoende wetenschappelijk niveau. Bij dit onderdeel wordt beoordeeld of de student de opgedane kennis en vaardigheden zelfstandig en in samenhang kan toepassen;
- *Vervolgstudie of beroep*: bij afstuderen bezit de student voldoende kennis en vaardigheden om een succesvolle doorstroom naar een vervolgopleiding of de arbeidsmarkt te kunnen maken.

3.5.2 Instrumenten

Eindwerkstukken

Eindwerkstukken worden gebruikt om het eindniveau te toetsen. Het panel selecteert vooraf minimaal 15 eindwerkstukken die zij bekijken op eindniveau. Hierin is een evenredige vertegenwoordiging van voldoende, goed en zeer goed beoordeelde eindwerkstukken.

Extern advies

Om feedback te krijgen over de kwaliteit van de afgestudeerden kan de opleiding onder andere de in paragraaf 3.2 genoemde adviesraad inschakelen. De raad kan gevraagd worden om de competenties die de afgestudeerden blijken te bezitten af te zetten tegen de geformuleerde eindkwalificaties en tegen de eisen die het afnemend beroepenveld stelt aan alumni van de betreffende opleiding. Extern advies over de kwaliteit van toetsing kan ook ingewonnen worden bij de afdeling Education Support van de divisie Academic Affairs.

Alumnimonitor en loopbaanonderzoek

Ook een vragenlijst onder afgestudeerden, een zogenaamde alumnimonitor, kan worden gebruikt om het eindniveau van afgestudeerden te meten. Deze monitor wordt elk jaar door de Radboud Universiteit gehouden onder recent afgestudeerden (tot twee jaar geleden). De uitkomsten van deze monitor wordt ter beschikking gesteld aan alle faculteiten. Faculteiten kunnen ervoor kiezen om zelf aanvullend loopbaanonderzoek te laten doen naar de carrière van hun alumni over een langere periode.

3.6 Actoren

In de voorgaande vier paragrafen zijn verschillende instrumenten gepresenteerd die opleidingen kunnen inzetten in hun kwaliteitszorgbeleid. Bij elk instrument is aangegeven welke personen of organen bij de toepassing van dat instrument en rol spelen. In onderstaande tabel 2 worden de taken en bevoegdheden van iedereen die betrokken is bij de kwaliteitsverbetering van een opleiding samengevat. Daarbij zijn de actoren en niet het instrumentarium als uitgangspunt genomen.

In het volgende hoofdstuk worden drie thema's verder uitgelicht, te weten: a) de kwaliteitsborging van toetsen en met name de rol die de examencommissie daarin speelt, b) de verwevenheid van onderwijs en onderzoek en c) suggesties ter vergroting van het studiesucces.

Tabel 2. Overzicht van taken en verantwoordelijkheden van actoren in de kwaliteitszorg van de opleiding

Student	Is actief betrokken bij de opleiding en levert input die kan helpen de kwaliteit van de opleiding te vergroten, onder andere via cursus- en curriculumevaluaties en de Opleidingscommissie.
Docent	Levert input voor beleid(snotities)
	Formuleert leerdoelen van de cursus, passend bij de eindkwalificaties van de opleiding
	Verzorgt onderwijs met passende werkvormen
	Levert een reactie op cursusevaluaties van studenten (teacherreport)
	Stelt het cursusedossier samen
	Houdt een docentportfolio bij
Onderwijsdirecteur	Is primair verantwoordelijk voor de kwaliteit en het niveau van toetsen
	Stelt eindkwalificaties en ambities op in relatie tot RU beleidskaders, domeinspecifiek referentiekader, kwalificatieraamwerk en eisen beroepenveld (visiedocument)
	Organiseert een onderwijsdag
	Stelt een externe adviesraad in
	Schrijft het opleidingsjaarverslag
	Bewaakt de samenhang in het curriculum
	Stelt een didactisch concept op i.s.m. het docentteam
	Is verantwoordelijk voor de kwaliteit van de studiegids
	Stelt de OER op
	Is verantwoordelijk voor een adequaat systeem van evalueren
	Is verantwoordelijk voor de kwaliteit van opleidingsspecifieke voorzieningen
Kwaliteitszorgcoördinator	Bewaakt systeem en kwaliteit van cursus- en curriculumevaluaties
	Ziet toe op de samenstelling van de cursusedossiers
	Informeert examencommissie over uitkomsten van evaluaties wat betreft toetsen
	Verzamelt en verstrekt rendementscijfers

Opleidingscommissie	Adviseert onderwijsdirecteur over eindkwalificaties
	Adviseert over de OER
	Adviseert onderwijsdirecteur over (wijzigingen in) curriculum
	Bespreekt cursus- en curriculumevaluaties en rapporteert aan onderwijsdirecteur
	Geeft in voorkomende gevallen ongevraagd advies over opleidingsaangelegenheden
Examencommissie	Is verantwoordelijke voor de borging van het eindniveau van studenten
	Is verantwoordelijk voor de kwaliteitsborging van toetsen en scripties en rapporteert hierover in het jaarverslag
	Ziet toe op de uitvoering van het toetsbeleid
	Vertaalt het toetsbeleid naar concrete richtlijnen voor docenten
	Behandelt verzoeken, klachten en problemen van individuele studenten
Externe adviesraad	Geeft de opleiding gevraagd en ongevraagd advies over onder andere eindkwalificaties en gerealiseerd eindniveau
Decaan	Stelt de OER vast
	Is eindverantwoordelijk voor de kwaliteit facultair onderwijs-, onderzoeks- en personeelsbeleid en niet- opleidingsspecifieke voorzieningen
FGV	Stemt in met de OER

4 Bijzondere thema's

4.1 Inleiding

In dit hoofdstuk komen een aantal thema's aan bod die bijzondere aandacht verdienen in het kader van kwaliteitszorg aan de Radboud Universiteit. Ten eerste is het belangrijk om stil te staan bij de uitgebreide taken en bevoegdheden van de examencommissie binnen de Wet op het hoger onderwijs. Paragraaf 4.2 beschrijft daarom hoe de examencommissie haar rol in het borgen van toetskwaliteit vorm kan geven. In paragraaf 4.3 wordt besproken hoe de verwevenheid van onderwijs en onderzoek kan worden geborgd, één van de speerpunten van de universiteit.

4.2 Examencommissies en toetsing

Hieronder wordt eerst een toelichting gegeven op de kaders waarbinnen examencommissies handelen. Dan komen achtereenvolgens een toelichting op de onafhankelijke positie en een beschrijving van enkele taken van examencommissies aan bod waarbij concrete tips worden gegeven over de wijze waarop examencommissies aan deze taken invulling kunnen geven. Tot slot volgen enkele opmerkingen over de samenstelling van examencommissies.

4.2.1 Kaders

Examencommissies zijn bij de uitvoering van hun taken gebonden aan een aantal kaders, waaronder de wettelijke kaders. Volgens de wettelijke bepalingen voor examencommissies, ingegaan op 1 september 2010, hebben examencommissies twee types verantwoordelijkheid: aan de ene kant procedurele verantwoordelijkheid voor toetsing, examinering en diploma-uitreiking en aan de andere kant inhoudelijke verantwoordelijkheid voor de kwaliteit van toetsing en beoordeling. Aan beide types verantwoordelijkheid kunnen zowel proactieve als reactieve taken worden gekoppeld. De wet schrijft ook voor dat examencommissies jaarlijks verslag van hun activiteiten uitbrengen aan het instellingsbestuur.

Ten tweede zijn er de lokale kaders gesteld door de universiteit en door de faculteit. Naar aanleiding van de wet heeft de Radboud Universiteit een model regels en richtlijnen opgesteld, dat door iedere examencommissie verder ingevuld kan worden. Dit model schrijft onder andere voor dat de examencommissie erop toeziet dat de examinerator norm-antwoorden opstelt ten behoeve van een uniforme beoordeling. Verder is de examencommissie verplicht om jaarlijks aan het faculteitsbestuur te rapporteren via een jaarverslag. Dit jaarverslag maakt deel uit van het opleidingsjaarverslag. Voor het opleidingsjaarverslag is een format opgesteld dat uitdrukkelijk aandacht besteedt aan de werkzaamheden in het kader van de kwaliteitsborging van toetsing.

Ten derde handelt iedere examencommissie binnen het kader van de eigen opleiding. Dat kader is formeel vastgelegd in de Onderwijs- en Examenregeling (OER). Binnen de Radboud Universiteit wordt gebruik gemaakt van een model-OER dat door de opleidingen verder wordt ingevuld. Deze opleidingsspecifieke OER heeft een bindend karakter en bepaalt de spelregels voor alle actoren binnen de opleiding, inclusief de

examencommissie. Daarnaast stelt de examencommissie, zoals hierboven vermeld, eigen regels en richtlijnen op, gebaseerd op het model dat hiervoor binnen de universiteit ter beschikking wordt gesteld.

4.2.2 Onafhankelijke positie

In de wet staat dat de examencommissie onafhankelijk van het instellingsbestuur dient te kunnen opereren. De commissie wordt weliswaar ingesteld door het bestuur (concreet: door de decaan van de faculteit), maar tegelijkertijd is het de taak van het bestuur ervoor te zorgen dat de examencommissies binnen de instelling onafhankelijk hun werk kunnen vervullen. De redenering hierachter is dat de examencommissie haar beslissingen, bijvoorbeeld over het aantal studenten dat een tentamen of examen haalt, niet mag laten beïnvloeden door bijvoorbeeld financiële of rendement gerelateerde overwegingen. De beslissingen van de examencommissie dienen louter op inhoudelijke criteria te worden gebaseerd.

Deze onafhankelijke positie heeft mogelijk gevolgen voor de samenstelling van de examencommissie. Zo is het bijvoorbeeld niet wenselijk dat personen met een managementfunctie, die verantwoordelijk zijn voor de financiële toestand van de instelling, zitting hebben in de examencommissie.

4.2.3 Takenpakket

Hieronder staat een overzicht van taken en bevoegdheden van de examencommissie, onderverdeeld naar het type verantwoordelijkheid (procedureel of inhoudelijk) en de aard van het handelen (proactief of reactief). De taken die met (*) zijn aangemerkt, worden in deze paragraaf nader toegelicht.

Tabel 3. Taken en bevoegdheden examencommissie.

	Proactief	Reactief
Procedurele verantwoordelijkheid	Aanwijzingen opstellen rondom de organisatie van tentamens en examens	Klachten behandelen
		Maatregelen treffen bij fraude of andere overtredingen
		Advisering over de toelating van studenten met een buitenlands diploma
		Diploma uitreiken aan studenten die aan de vereisten voldoen
Inhoudelijke verantwoordelijkheid (kwaliteitsborging)	(Her)benoemen van deskundige examinatoren (*)	(Op inhoudelijke criteria) goed- of afkeuren van individuele studieprogramma's van studenten
	Toetsdeskundigheid bij examinatoren bevorderen (bv. door workshops, heidagen,...)	Verzoeken rondom vrijstellingen behandelen
	Onderwijsdirecteur adviseren over toetsbeleid van de opleiding (*)	Ontslaan (of niet herbenoemen) van examinatoren die onvoldoende deskundig handelen
	Toetsbeleid vertalen naar concrete richtlijnen voor docenten in verband met toetsing en beoordeling (*)	Steekproefsgewijs controleren van toetsen op kwaliteit (inclusief bachelor-

		en masterproeven) (*)
		Maatregelen nemen bij negatieve
		signalen over toetskwaliteit (bv. uit
		onderwijsevaluaties of
		studentgesprekken)

Het takenpakket van de examencommissie is uitgebreid, om zowel hun inhoudelijke als hun procedurele taken te kunnen blijven vervullen, is het noodzakelijk dat examencommissies voldoende toegerust worden door het faculteitsbestuur en het opleidingsmanagement, zowel qua tijd, qua faciliteiten als professionalisering.

Benoemen van examinatoren

Het is wettelijk bepaald dat de examencommissie examinatoren aanwijst en ze daarmee de bevoegdheid geeft om toetsen af te nemen en de uitslag daarvan vast te stellen. Bij veel opleidingen is sprake van een standaardkoppeling waarbij de docent van een onderwijsonderdeel automatisch ook de examinerator van dit onderdeel is. Dit hoeft echter geen vanzelfsprekendheid te zijn. Er kunnen redenen zijn voor examencommissies om iemand anders dan de docent als examinerator aan te stellen, bijvoorbeeld het scheiden van de begeleidings- en beoordelingsrol.

Bevorderen van toetsdeskundigheid

De examencommissie is verantwoordelijk voor de aanwezige toetsdeskundigheid bij examinatoren. Ook in het geval van een automatische koppeling tussen docent en examinerator zal de examencommissie zich ervan dienen te vergewissen dat de betreffende docenten in staat zijn om kwalitatief goede toetsen op te stellen en tot een betrouwbare beoordeling te komen. Waar dit niet het geval is, zal de examencommissie actie dienen te ondernemen om dit bij te stellen. Dit kan bijvoorbeeld door met de onderwijsdirecteur en/of het faculteitsbestuur afspraken te maken over eventuele scholing voor examinatoren, of door examinatoren vanuit de examencommissie te begeleiden bij het ontwikkelen van toetsdeskundigheid.

De examencommissie doet er goed aan inhoudelijke richtlijnen op te stellen voor toetsing en beoordeling binnen de opleiding (zie hieronder). Als blijkt dat een examinerator – ondanks scholing en/of begeleiding – deze richtlijnen niet kan of wil opvolgen, dient de examencommissie in te grijpen. Een docent uit zijn functie van examinerator ontslaan is uiteraard een drastische maatregel. Om dit te voorkomen kan de examencommissie werken met beperkte benoemingstermijnen van bijvoorbeeld een jaar.

Uitvoeren toetsbeleid

Wat een goede toets is, hangt deels af van het type cursus en opleiding. Aan de andere kant zijn er ook algemeen geldende kwaliteitseisen, zoals validiteit, betrouwbaarheid, transparantie en bruikbaarheid, die op alle soorten toetsen van toepassing zijn. Deze algemeen geldende kwaliteitseisen worden hieronder nader toegelicht (van der Veen, 2016; Berkel, Bax en Joosten-ten Brinke, 2017).

- *Validiteit* is vooral een inhoudelijk criterium. Het betekent dat een toets datgene meet waarvoor hij is bedoeld, met andere woorden: de toets heeft betrekking op het leerdoel of de leerdoelen van de betreffende cursus. Bij een valide toetsing komen alle leerdoelen van een cursus naar hun relatieve gewicht aan bod in de toets. Validiteit betekent ook dat de toetsvorm passend is bij de leerdoelen. Met behulp van een toetsmatrijs kan de validiteit van toetsing worden gecheckt. Validiteit is een noodzakelijke, maar geen voldoende voorwaarde voor een kwalitatief goede toets.
- *Betrouwbaarheid* is een methodologisch criterium. Het houdt in dat de meetresultaten steeds gelijk zijn, ongeacht wie er dezelfde studentprestaties beoordeelt en onder welke omstandigheden. Ook

houdt het in dat de juiste studenten slagen (en zakken) voor de toets, dat wil zeggen: enkel de studenten die het leerdoel hebben gehaald, halen een voldoende. Voor de betrouwbaarheid is het belangrijk dat een student wordt beoordeeld op een individuele prestatie, ook als er sprake is van toetsing via groepswork. Examinatoren dienen zich te realiseren dat geen enkele toets 100% betrouwbaar kan zijn. Toch dient ernaar te worden gestreefd om de betrouwbaarheid zo hoog mogelijk te maken.

- *Transparantie* is belangrijk voor degenen die de toets maken, maar ook voor wie beoordeelt. Het betekent dat over alle aspecten van de toets heldere en expliciete afspraken worden gemaakt. Zo dient van tevoren duidelijk te zijn waar de toets over gaat (leerdoelen en inhoud), op welke manier er wordt getoetst, wat er (minimaal) nodig is om een voldoende te halen, hoeveel punten er per onderdeel kunnen worden behaald, hoeveel tijd er beschikbaar is voor de toets en welke hulpmiddelen er mogen worden gebruikt. Hiervoor is het bij schriftelijke tentamens wenselijk dat de studenten de beschikking hebben op proeftentamenvragen.
- Achteraf dient er transparantie te bestaan over hoe het eindcijfer tot stand gekomen is. Hoe is de puntentelling tot stand gekomen en hoe heeft de docent het eindcijfer berekend. Bij meerdere toetsvormen geeft de docent aan wat de weg is tussen de toetsonderdelen.
- *Bruikbaarheid* is een praktische eis aan toetsen. Studenten die de leerdoelen hebben bereikt dienen de toets kunnen af te leggen binnen de tijd die ervoor staat. Ook dienen docenten in staat te zijn om de toets af te nemen en te beoordelen binnen de beschikbare tijd.

In het toetsbeleid dient een opleiding vast te leggen welke opleidingsspecifieke en algemene uitgangspunten ze hanteert in verband met toetsing en beoordeling. Zoals bij iedere vorm van beleid is het belangrijk dat deze uitgangspunten worden vertaald in concrete streefdoelen, bijvoorbeeld wat betreft toetsvormen (mondeling tentamen, schriftelijk tentamen, casus, essay, ...) en wat betreft de hierboven vermelde algemene kwaliteitseisen.

Het toetsbeleid bevat ook procedurele aanwijzingen voor toetsing en beoordeling. Zo kan erin worden vastgelegd dat er voor elk tentamen een toetsmatrijs wordt gemaakt, welke beoordelingsformulieren of rubrics de beoordelaars van scripties gebruiken en hoe een tweede beoordelaar wordt aangewezen. Ook kan in het toetsbeleid worden vastgelegd hoe de examencommissie te werk gaat bij het periodiek onderzoeken van de toetskwaliteit (zie onder 'Controleren van toetsen op kwaliteit' verderop in deze paragraaf).

Een belangrijk uitgangspunt om in een goed systeem van toetsing op te nemen, is het zogenaamde 'vierogenprincipe'. Dit houdt in dat een toets door meer dan één individuele docent wordt gezien. Het principe is een goed instrument in de kwaliteitsborging van toetsen en kan toegepast worden op zowel de constructie van de toets als op de beoordeling van studentprestaties.

Richtlijnen opstellen voor toetsing en beoordeling

Uit het toetsbeleid kan de examencommissie concrete richtlijnen afleiden die de examinatoren helpen om een goede toets op te stellen en tot een eerlijke beoordeling te komen. Via deze richtlijnen kan de examencommissie docenten handvatten aanreiken waarmee ze zelf de kwaliteit van hun toetsen kunnen bewaken. Manieren om het hier boven genoemde vierogenprincipe vorm te geven, zijn bijvoorbeeld: collegiaal overleg bij het opstellen van toetsen of onderlinge bijeenkomsten waarbij docenten via een systeem van peer review elkaars toetsen achteraf bekijken en elkaar verbeter suggesties aandragen.

Meer informatie over het ontwikkelen van toetsen is te vinden op de docentenpagina van de RU: <https://www.ru.nl/docenten/onderwijs/toetsen-en-beoordelen/>.

Controleren van toetsen op kwaliteit

Vanuit haar rol als bewaker van de kwaliteit van toetsing dient de examencommissie toetsen (tentamens, werkstukken, praktijkopdrachten) periodiek aan een check te onderwerpen. De examencommissie kan dat doen aan de hand van een van te voren vastgelegd schema. In de hierna volgende tekst wordt ervan uitgegaan dat de examencommissie een dergelijk onderzoek zelf uitvoert, maar het is ook mogelijk dat ze deze taak delegeert naar een toets(advies)commissie.

Bijzondere aandacht in dit opzicht verdient de kwaliteitscontrole op bachelor- en masterscripties, zowel wat betreft inhoudelijke kwaliteit als wat betreft de betrouwbaarheid van de beoordeling. Een belangrijke voorwaarde voor een correcte beoordeling van scripties is dat er wordt gewerkt met standaard beoordelingsformulieren of rubrics en met twee beoordelaars. Ieder jaar kan de examencommissie steekproefsgewijs een aantal bachelor- en masterscripties onderzoeken. Daarbij is het aan te raden om de te onderzoeken afstudeerwerken te spreiden over de afstudeerrichtingen van de opleiding en om in de steekproef scripties op te nemen met zowel hoge als lage beoordelingscijfers.

Een checklist zoals hierboven beschreven kan niet alleen nuttig zijn als richtlijn voor docenten, maar ook als middel voor de examencommissie om periodiek en steekproefsgewijs toetsen te controleren op kwaliteit. Ook als de leden van de examencommissie niet thuis zijn in het vakgebied van de toets, kunnen ze aan de hand van een dergelijke checklist toch nagaan of de vastgestelde afspraken worden nagekomen.

Aanbevolen wordt om voor de toetscontrole op gezette tijden (bv. 2x per jaar) rapportages over de toetskwaliteit te bespreken tijdens de vergadering van de examencommissie. De examencommissie kan een kalender opstellen zodat voor alle betrokkenen duidelijk is welke cursussen/tentamens op welk moment zullen worden onderzocht. Daarnaast kan een examencommissie bij negatieve signalen over toetskwaliteit (bijvoorbeeld uit cursus- of curriculumevaluaties) bijkomend onderzoek uitvoeren. De examencommissie dient verslag van deze werkzaamheden uit te brengen in het jaarverslag.

Toetsen checken kan alleen als de examencommissie de beschikking krijgt over de toetsen inclusief bijhorende leerdoelen, beoordelingscriteria en/of antwoordmodel. Deze informatie kan bijvoorbeeld beschikbaar worden gemaakt via de in hoofdstuk 3 genoemde cursusedossiers. Geleidelijk zal een cultuur gecreëerd dienen te worden waarin het normaal is dat toetsen periodiek worden gecontroleerd door de examencommissie of door de gedelegeerde toets(advies)commissie. Een goede werkwijze om dit te bereiken is om docenten eerst vertrouwd te maken met de richtlijnen via bijvoorbeeld een studiemiddag, waarbij ze hun eigen toetsen en die van andere docenten langs de lat van deze richtlijnen leggen. Het is belangrijk dat docenten kunnen leren van de verbetersuggesties die de examencommissie doet. De controle dient niet te worden gedaan in een afrekencultuur en in een sfeer van wantrouwen.

Uiteraard heeft een onderzoek naar toetskwaliteit weinig zin als hierover niet wordt teruggekoppeld. De resultaten van het onderzoek dienen bekend te zijn bij de onderwijsdirecteur, bij de opleidingscommissie en vooral bij de betrokken docent/scriptiebegeleider zelf. Het is raadzaam om binnen de opleiding duidelijke afspraken te maken over de manier waarop deze terugkoppeling plaatsvindt. Zo kan een opleiding er bijvoorbeeld voor kiezen dat de volledige resultaten van het onderzoek (bijvoorbeeld in de vorm van een ingevulde checklist) aan de betrokken docent wordt doorgespeeld, en een samenvatting van de resultaten aan de onderwijsdirecteur en de opleidingscommissie. Bij gebleken problemen kan de examencommissie afspraken maken met de betrokken docenten over eventuele verbetermaatregelen. Ook deze dienen te worden gecommuniceerd met de onderwijsdirecteur.

4.2.4 Samenstelling van de examencommissie

Leden van de examencommissie dienen in de eerste plaats te worden aangesteld op basis van hun deskundigheid op het terrein van de desbetreffende opleiding, zowel qua inhoud als qua niveau. Daarnaast dienen examencommissies deskundigheid te bevatten op het gebied van de relevante wet- en regelgeving, de OER van de opleiding en op het vlak van toetsing en beoordeling. Deze verschillende terreinen van deskundigheid hoeven niet bij alle leden aanwezig te zijn, maar het is wel van belang dat de commissie in haar geheel over al deze competenties beschikt. Bij de aanstelling van nieuwe leden kan rekening worden gehouden met de deskundigheden die nog versterking behoeven in de examencommissie. Ook kan een training voor nieuw aan te stellen leden helpen om de nodige deskundigheid te borgen. Daarnaast kan gedacht worden aan deskundigheidsbevordering van bestaande leden, bijvoorbeeld via een jaarlijkse samenkomst van examencommissies binnen een faculteit.

Het benoemen van externe leden, dat wil zeggen leden die niet tot het personeel van de opleiding of faculteit behoren, is niet wettelijk verplicht, maar het wordt wel geadviseerd, onder andere door de Onderwijsraad. Het voordeel van externe leden is dat deze het onafhankelijke karakter van de commissie en haar besluitvorming vergroten. Bovendien biedt het benoemen van externe leden de examencommissie de mogelijkheid om de deskundigheid aan te vullen die mogelijk ontbreekt binnen de opleiding. Zo is het bijvoorbeeld mogelijk om een toetsdeskundige of een juridisch deskundige te laten zetelen in de examencommissie, maar ook een werkvelddeskundige of een collega-docent van een vergelijkbare opleiding binnen of buiten de Radboud Universiteit. Een andere mogelijkheid om externe deskundigheid aan te boren is het incidenteel consulteren van externen.

4.3 Verwevenheid van onderwijs en onderzoek

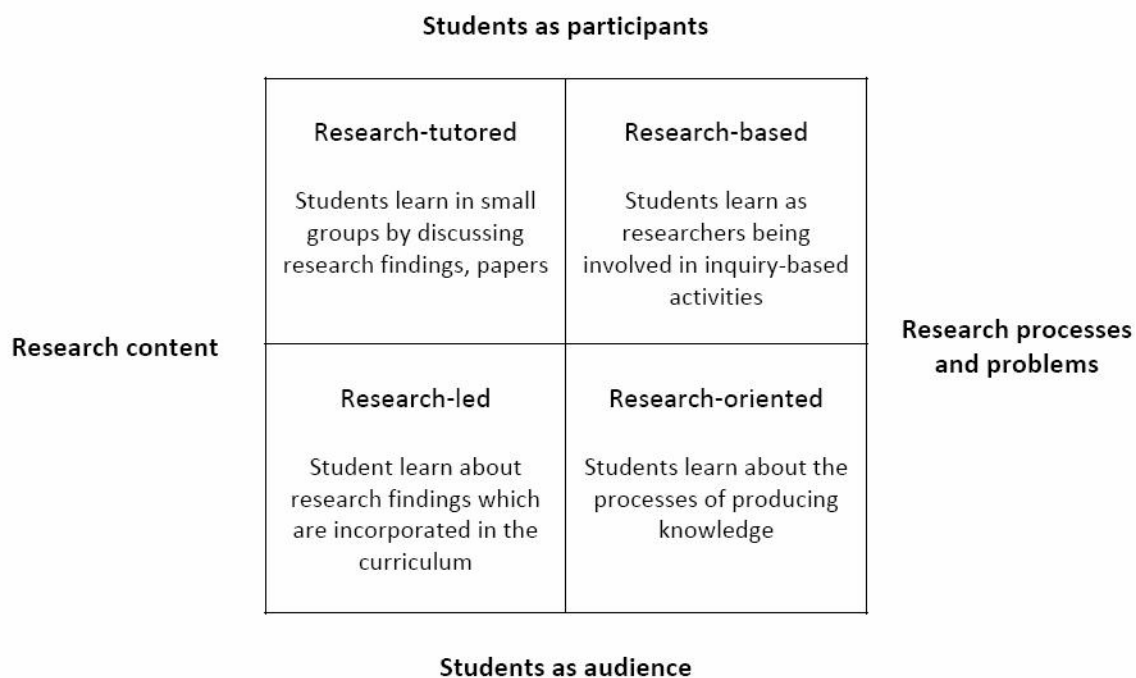
De verwevenheid van onderwijs en onderzoek wordt gezien als een van de belangrijkste kenmerken van wetenschappelijk onderwijs. De Radboud Universiteit profileert zich dan ook als een 'studentgerichte onderzoeksuniversiteit'. Bij de meeste opleidingen wordt automatisch een koppeling gemaakt tussen onderzoek en onderwijs, bijvoorbeeld door het gegeven dat in principe alle docenten naast hun onderwijsstaak ook een onderzoeksaanstelling hebben. Toch verdient dit thema bijzondere aandacht, ook in een kwaliteitszorgsysteem. Kwaliteitszorg is immers geen doel op zich, maar dient er juist voor te zorgen dat opleidingen sturen op datgene wat ze belangrijk vinden.

Een opleiding doet er goed aan proactief te bepalen hoe zij de verwevenheid van onderwijs en onderzoek wil borgen in alle vier de beoordelingstandaarden van het beoordelingskader van de NVAO. Anders gezegd: het is belangrijk dat de opleiding concrete streefdoelen vastlegt in verband met de manier waarop wetenschappelijk onderzoek terugkomt in de eindkwalificaties, de onderwijsleeromgeving, de toetsing en de gerealiseerde leerresultaten. Vervolgens is het van belang dat de opleiding periodiek onderzoekt of deze streefdoelen ook worden gehaald.

Een voorbeeld van een model dat daarbij een leidraad kan zijn, is het model van Healey (2005)⁴. Healey beschrijft de mogelijke relaties tussen onderzoek en onderwijs langs twee dimensies.

⁴ Healey (2005) Linking research and teaching: Exploring disciplinary spaces and the role of inquiry-based learning.

De horizontale dimensie geeft weer waar het onderwijs zich inhoudelijk op richt: deze dimensie loopt van onderzoeksproducten tot onderzoeksproces. De verticale dimensie richt zich op de rol van de student: als toeschouwer dan wel als deelnemer aan onderzoek. Deze twee dimensies delen het vlak op in vier kwadranten die Healey beschouwt als vier kwalitatief verschillende manieren om onderzoek te verweven in het onderwijs (zie onderstaande figuur).

De vier kwadranten beschrijven vier manieren waarop studenten tijdens hu opleiding in contact kunnen komen met onderzoek:

- *Research-oriented* (rechtsonder): studenten wordt opgeleid in de methoden van onderzoek. Zij bestuderen de binnen het vakgebied gangbare methoden en technieken van onderzoek. Dit kan via handboeken en colleges, maar ook aan de hand van artikelen van onderzoekers uit het veld. De methodologie staat centraal.
- *Research-led* (linksonder): student komen - via colleges, artikelen, handboeken - in aanraking met de resultaten van onderzoek. De nadruk ligt op de via dit onderzoek verkregen kennis.
- *Research-tutored* (linksboven): student leren resultaten van onderzoek kritisch beoordelen en analyseren. Bij voorkeur in kleinere groepen worden de resultaten van onderzoek besproken en geanalyseerd.
- *Research-based* (rechtsboven): student leren zelf onderzoek doen. Het gaat om het zelf opzetten en uitvoeren van wetenschappelijk onderzoek en daarover op een wetenschappelijke manier verslag doen, alles volgens de binnen de discipline gangbare methoden.

In een goed curriculum waarin onderwijs en onderzoek daadwerkelijk zijn verweven, komen alle vier de kwadranten aan bod. Ze hebben echter niet per se een oplopende moeilijkheidsgraad en hoeven elkaar ook niet in een vaste volgorde op te volgen.

Het belang van zelf onderzoek doen (kwadrant rechtsboven) voor de academische vorming kan niet worden overschat. De Radboud Universiteit acht het van wezenlijk belang dat iedere student - al is het maar voor één keer - helemaal de diepte ingaat en volledig zijn eigen weg dient te vinden. In veel gevallen gebeurt dat in het proces van de bachelor- en/of masterscripties. Ook hierbij is het echter van belang dat er een evenwicht wordt gevonden tussen het onderzoek van bestaande resultaten (het corpus van de discipline, vertegenwoordigd in de linker kwadranten) en nieuwe, door de student zelf gegenereerde resultaten. Deze balans kan uiteraard per discipline verschillen.

5 Voorbereiding van een opleidingsvisitatie

5.1 Recente ontwikkelingen

In februari 2019 is de wet Accreditatie op Maat ingevoerd, op basis van deze wet heeft de NVAO een nieuw beoordelingskader opgesteld (september 2018). De belangrijkste veranderingen ten opzichte van de oude situatie zijn:

Ongedifferentieerde oordelen

Opleidingen en kwaliteitsaspecten van opleidingen krijgen geen oordeel 'goed' of 'excellent' meer. De beoordeling van de NVAO beperkt zich alleen nog maar tot de basiskwaliteit en de NVAO kent alleen het oordeel 'voldoet', 'voldoet ten dele' of 'voldoet niet' toe. Dit voorkomt dat het panel te veel aandacht legt op de hoogte van het oordeel, er ontstaat daarmee meer ruimte voor stimulerende gesprekken tussen de opleiding en het panel.

Motiveren taal anders dan Nederlands

Onder standaard 2 (Onderwijsleeromgeving) is nieuw toegevoegd: Indien het onderwijs in een andere taal dan het Nederlands wordt verzorgd, motiveert de opleiding deze keuze. Dit geldt ook indien de opleiding een anderstalige opleidingsnaam hanteert. Docenten beschikken over voldoende beheersing van de taal waarin zij doceren.

Ontwikkelgesprek

Het locatiebezoek bestaat in het nieuwe kader ook nog steeds uit twee delen. Naast de beoordeling in het kader van accreditatie en verbetering, voert de opleiding een ontwikkelgesprek met het panel. In dit gesprek komen mogelijke verbeteringen vanuit een ontwikkelperspectief aan de orde. Zowel het panel als de opleiding kunnen zaken agenderen. Het panel (dus niet zoals voorheen de opleiding) legt de uitkomsten van het ontwikkelgesprek vast in een afzonderlijk document dat geen deel uitmaakt van de accreditatieaanvraag. In de wet wordt vastgelegd dat de bijlage met de uitkomsten van het ontwikkelgesprek binnen een jaar nadat het accreditatieorgaan het accreditatiebesluit heeft vastgesteld openbaar moet worden gemaakt door het instellingsbestuur.

Bijdrage van studenten

De zelfevaluatie bevat een bijdrage geschreven door studenten van de opleiding (voorheen: studentenhoofdstuk). De instelling moet studenten hiervoor in de gelegenheid stellen en bevorderen dat er een onafhankelijke en representatieve bijdrage tot stand komt. Afgezien van de iets andere aanduiding (bijdrage van studenten in plaats van studentenhoofdstuk) verandert er niets aan de inhoud en de manier van totstandkoming van dit onderdeel.

Delen medezeggenschap

Het visitatierapport moet door de opleidingsverantwoordelijke (onderwijsdirecteur) een week nadat het rapport is ontvangen worden gedeeld met de opleidingscommissie van de betreffende opleiding.

Accreditatie voor onbepaalde tijd

Voorheen werd de accreditatietermijn vastgesteld op zes jaar. In het nieuwe kader geldt accreditatie voor een bestaande opleiding voor onbepaalde tijd en kent geen vervaldatum. Voor het behoud van de accreditatie laat de opleiding eens in de zes jaar een beoordeling uitvoeren in het verband van de visitatiegroep en levert het visitatierapport in bij de NVAO voor de vastgestelde inleverdatum. Het gaat hier echter om een cosmetische wijziging, feitelijk moet de opleiding immers nog steeds elke zes jaar een accreditatie aanvragen.

5.2 Voorbereiding opleidingsvisitatie

De voorbereiding van een visitatie begint ongeveer anderhalf jaar voor de inleverdatum die door de NVAO is vastgesteld. In principe zijn opleidingen onbeperkt geaccrediteerd door de NVAO. Elke zes jaar dient de opleiding een visitatierapport in te dienen bij de NVAO op basis waarvan de NVAO besluit of de opleiding accreditatie behoudt. De inleverdatum van dit visitatierapport is door de NVAO vastgelegd.

Tijdschema visitatietraject opleidingen

Startbijeenkomst	okt-nov jaar n-1
Benoemen organisatorisch coördinator / contactpersoon	okt-nov jaar n-1
Evaluatiebureau kiezen	okt – nov jaar n-1
Taakverdeling en informatie verzamelen	okt – nov jaar n-1
Samenstelling visitatiepanel	okt – nov jaar n-1
Schrijven kritische reflectie	dec jaar n-1 – april jaar n
Indienen kritische reflectie	1 juli jaar n
Proefvisitatie	sept-okt jaar n
Locatiebezoek visitatiepanel	sept-okt jaar n
Beoordelingsrapport (+ hoor en wederhoor)	1 april jaar n
Indienen beoordelingsrapport tbv accreditatie	1 mei jaar n

Startbijeenkomst

Het visitatietraject begint met een gesprek tussen de onderwijsdirecteur, opleidingscoördinatoren en de persoon die de visitatie gaat coördineren met een onderwijsbeleidsmedewerker en een onderwijsadviseur van SOO. Tijdens dit gesprek wordt het visitatietraject besproken en worden afspraken gemaakt over de vervolgstappen, zoals de tijdsplanning, het schrijven van de kritische reflectie, het studentenhoofdstuk en de proefvisitatie.

Evaluatiebureau kiezen

Een evaluatiebureau is een bureau dat ingehuurd kan worden om de visitatie uit te voeren. Het evaluatiebureau plant het locatiebezoek, benadert de leden van het visitatiepanel en levert de secretaris van het visitatiepanel. Strikt genomen is het niet noodzakelijk om een evaluatiebureau in te schakelen, maar zeker bij clustervisitatie waarbij meerdere opleidingen betrokken zijn, is het sterk aan te bevelen om dit wel

te doen. Het evaluatiebureau neemt de opleiding veel werk uit handen. Wanneer de opleiding in een cluster wordt gevisiteerd wordt er in landelijk verband afgesproken welk evaluatiebureau wordt ingehuurd.

Taakverdeling en informatie verzamelen

De voorbereiding op de visitatie begint met het tijdig maken van afspraken: wie coördineert de organisatorische aspecten van het visitatietraject? Wie levert de benodigde kwantitatieve gegevens? Welke personen gaan de kritische reflectie schrijven, wie lezen mee en wie is verantwoordelijk voor en coördineert het schrijven?. Het is van belang dat voor de start van het schrijven van de kritische reflectie alle basisinformatie over de opleiding beschikbaar is. Als er sprake is van een systematisch opgezette interne kwaliteitszorg, is deze informatie vanzelf voorhanden in bijvoorbeeld bestaande beleidsnotities, opleidingsjaar-verslagen, evaluaties en cursusdossiers. Een visitatiepanel zal veel aandacht besteden aan de kwaliteit van de afstudeerwerken.

Samenstelling visitatiepanel

Het visitatiepanel dat de opleiding bezoekt, dient de juiste expertise te bezitten om zich een oordeel te kunnen vormen over de kwaliteit van de opleiding. Wanneer de opleiding wordt gevisiteerd in clusterverband met vergelijkbare opleidingen, dan wordt de samenstelling van het visitatiepanel afgestemd in het disciplineoverlegorgaan en/of het decanenoverleg. Het is belangrijk dat de opleiding in dat overleg kandidaten voor het panel voordraagt. Daarbij dient wel de onafhankelijkheid in acht te worden genomen: een commissielid mag de laatste vijf jaar geen band met de instelling of opleiding hebben gehad. Alle eisen die de NVAO aan de panelsamenstelling stelt, zijn vastgelegd in het beoordelingskader.

Domeinspecifiek referentiekader

Zoals in het vorige hoofdstuk is uiteengezet, dienen de eindkwalificaties van de opleiding onder andere aan te sluiten bij de actuele eisen die in internationaal perspectief vanuit het vakgebied worden gesteld. Als er een landelijk overeengekomen domeinspecifiek referentiekader beschikbaar is, is het raadzaam de eindkwalificaties daaraan te relateren. Daarmee positioneert en legitimeert de opleiding zich in de Nederlandse context. Als in het domeinspecifieke referentiekader ook aandacht wordt besteed aan de internationale context, kan het ook de internationale positie ondersteunen. Het domeinspecifiek referentiekader komt tot stand in overleg tussen zusteropleidingen in het disciplineoverlegorgaan. Het is raadzaam om, wanneer in de aanloop naar de visitatie in dit overlegorgaan overlegd wordt of het bestaande domeinspecifiek referentiekader aanpassing behoeft aan recente ontwikkelingen in het vakgebied, daar vanuit de opleiding actief bij betrokken te zijn.

Voor opleidingen die een sterk inter- of multidisciplinair karakter hebben of voor opleidingen die uniek zijn in Nederland kan het lastig zijn om een domeinspecifiek referentiekader op te stellen. Bij dergelijke opleidingen komt de nadruk vanzelfsprekend te liggen op een vergelijking met buitenlandse opleidingen. Het referentiekader krijgt dan de vorm van een internationale benchmark.

Schrijven zelfevaluatie

De zelfevaluatie is het basisdocument van de informatie dat de opleiding ter beschikking stelt aan het visitatiepanel. De zelfevaluatie is een op zichzelf leesbaar document waarin de sterke en zwakke punten van de opleidingen worden beschreven. Aan de hand van de vier standaarden van het kader voor de beperkte opleidingsbeoordeling (beoogde eindkwalificaties, onderwijsleeromgeving en toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties) geeft de opleiding in de zelfevaluatie een beeld van zichzelf en van de keuzes die daarbij in het verleden zijn gemaakt. In de zelfevaluatie wordt ook een beeld geven van de ambities die de opleiding heeft voor de toekomst.

Het document heeft een omvang van ten hoogste 15 pagina's voor het beperkte kader (exclusief bijlagen) per opleiding. In het beoordelingskader van de NVAO is nauwkeurig vastgelegd welke verplichte bijlagen

dienen te worden opgenomen in de kritische reflectie. Eén van deze verplichte bijlagen is het studentehoofdstuk, een bijdrage opgesteld door studenten. De opleiding bevordert dat een onafhankelijke en representatieve bijdrage tot stand komt.

Het is belangrijk dat docenten en studenten actief betrokken zijn bij de totstandkoming van de kritische reflectie en dat een eerste conceptversie voor feedback breed wordt verspreid onder diverse gremia binnen en buiten de opleiding. Het is vanzelfsprekend dat het conceptrapport voor advies wordt voorgelegd aan de opleidingscommissie. Gezien de belangrijke rol van de examencommissie in de kwaliteitsborging van toetsing, is het ook verstandig om het concept voor te leggen aan de examencommissie. Het document kan vervolgens, voorzien van de adviezen van opleidingscommissie en examencommissie worden voorgelegd aan de faculteitsleiding. Ook de adviesraad kan gevraagd worden het concept te becommentariëren.

Omdat de consequenties groot zijn wanneer een opleiding de accreditatie niet kan behouden, is het verplicht om de kritische reflectie in conceptversie voor te leggen aan de afdeling Education Affairs van de divisie Academic Affairs. Deze afdeling heeft ruime ervaring met visitaties en accreditaties en kan beoordelen of de kritische reflectie aan de gestelde eisen voldoet.

Nadat alle reacties op de conceptversie zijn verzameld, kunnen de schrijvers een definitieve versie van het document maken. Vervolgens kan de zelfevaluatie vastgesteld worden door de onderwijsdirecteur, waarna deze na instemming van de afdeling Education Affairs door de faculteit kan worden opgestuurd naar het evaluatiebureau. Bij voorkeur krijgen alle docenten van de opleiding een exemplaar van de zelfevaluatie. In elke geval krijgen de stafleden en studenten die tijdens het locatiebezoek deelnemen aan een gesprek met het visitatiepanel een exemplaar.

Locatiebezoek visitatiepanel

De organisatorische visitatiecoördinator bereidt het locatiebezoek voor. In de voorbereiding op het locatiebezoek van het visitatiepanel zijn de volgende onderwerpen van belang.

- **Aanvullende informatie:**
Na bestudering van de zelfevaluatie plus bijlagen kan het zijn dat het visitatiepanel om aanvullende informatie vraagt. Dit kan blijken uit de voorbespreking met de secretaris van het visitatiepanel, die enkele weken voor het locatiebezoek plaatsvindt. Het kan ook zijn dat pas tijdens het locatiebezoek aanvullende informatie wordt opgevraagd. Los van de vragen die het visitatiepanel mogelijk heeft, is het goed als de opleiding zelf relevante informatie over de opleiding ter inzage legt tijdens het locatiebezoek.
- **Programma locatiebezoek:**
De visitatiecoördinator regelt in de aanloop naar het locatiebezoek alles wat het visitatiepanel nodig heeft, zoals een werkkamer, een ruimte waar de mondelinge rapportage plaatsvindt, catering, computerfaciliteiten en de documenten die ter inzage liggen. Ook onderhoudt de visitatiecoördinator contact met de secretaris van het visitatiepanel en bespreekt met hem of haar het programma en de exacte tijdsindeling van het locatiebezoek. De opleiding kan zelf de groepen gesprekspartners samenstellen. Het is goed om hierbij te streven naar een zo groot mogelijke representativiteit. Daarnaast is het van belang dat het programma van het locatiebezoek tijdig en breed wordt gecommuniceerd onder docenten en studenten. Ook Education Affairs dient te worden geïnformeerd over het bezoekprogramma en de locatie van de mondelinge rapportage.
- **Proefvisitatie:**
Het houden van een proefvisitatie is sterk aan te bevelen. Voor het organiseren en begeleiden hiervan kan de afdeling Education Affairs worden gevraagd. Tijdens een proefvisitatie worden aan

de hand van de kritische reflectie gesprekken gevoerd met staf, studenten en management van de opleiding ter voorbereiding op de eigenlijke visitatie. De proefvisitatie kan het beste plaatsvinden twee tot vier weken voor het locatiebezoek.

Tijdens het locatiebezoek zelf dient de visitatiecoördinator (of een vervanger) beschikbaar zijn als aanspreekpunt voor het visitatiepanel. De coördinator zorgt ook dat alle gesprekspartners op tijd aanwezig zijn.

Beoordelingsrapport

Enkele maanden na het locatiebezoek ontvangt de opleiding een conceptversie van het beoordelingsrapport. De opleiding krijgt de gelegenheid om op feitelijke onjuistheden in het rapport te reageren, Education Affairs ontvangt een afschrift van de reactie. Wanneer de definitieve versie van het beoordelingsrapport is vastgesteld, wordt dit toegezonden aan het College van Bestuur. Het College vraagt op basis van dit rapport behoud van accreditatie aan bij de NVAO.

Literatuur

Relevante websites

NVAO
www.nvao.net

NVAO – accreditatie bestaande opleiding
<https://www.nvao.net/nl/procedures/nederland/accreditatie-bestaande-opleiding>

NVAO – Beoordelingskader 2018 (pdf)
https://www.nvao.net/files/attachments/.89/Beoordelingskader_accreditatiestelsel_hoger_onderwijs_Nederl_and_2018.pdf

Radboud Universiteit – Overzicht Onderwijs- en Examenregelingen
<https://www.ru.nl/studenten/tijdens-studie/regelingen/onderwijs-en-examenregelingen/>

Radboud Universiteit – Docentenpagina Teaching and Learning Centre
<https://www.ru.nl/docenten/>

Relevante documenten

Radboud Universiteit – Model OER
<https://www.radboudnet.nl/onderwijs/werkwijze-regelingen/>.

Radboud Universiteit – Regelingen en werkwijzen op gebied van onderwijs
<https://www.radboudnet.nl/onderwijs/werkwijze-regelingen/>.

Radboud Universiteit – Format opleidingsjaarverslag
Bijlage 1

Dublin descriptoren
Bijlage 2

1 Format opleidingsjaarverslag

FORMAT OPLEIDINGSJAARVERSLAG STUDIEJAAR 2019-2020

Deadline voor het indienen van de opleidingsjaarverslagen: gelijktijdig met het facultaire jaarverslag

1. Inleiding (*max. ½ pagina*)

Om welke opleidingen gaat het? Hoe is het verslag tot stand gekomen? Geen inhoudelijke punten.

2. Reflectie op het verslagjaar (*max. 3 pagina's*)

- Ga in op de belangrijkste gebeurtenissen, zoals een aanpassing van het didactisch concept, ingrijpende programmawijzigingen, onderwijsvernieuwingen en visitaties.
- Beschrijf de voortgang van de implementatie van de verbeteracties n.a.v. de meest recente visitatie, voorbereidingen op een komende visitatie en van de implementatie van toetsbeleid en het toetsprogramma.
- Geef aan welke verbetermaatregelen in het verslagjaar zijn genomen naar aanleiding van de uitkomsten van monitoren en evaluaties onder studenten, zoals cursusevaluaties, de bevraging van bachelor- en mastergeslaagden en de Nationale Studenten Enquête (NSE).
- Reflecteer op de wijze waarop de coronacrisis van invloed is geweest op het onderwijs en de omgang met studenten. Op welke wijze is het onderwijs en de toetsing aangepast? Wat waren de grootste uitdagingen, wat ging er goed en waar zaten de grootste knelpunten?

3. *OPTIONEEL: reflectie op de onderwijskerngegevens (max. 2 pagina's)*

Reflecteer op de meest opvallende trends die de kengetallen laten zien en geef aan welke verbeteracties er eventueel naar aanleiding van deze kengetallen zijn genomen of de komende tijd in gang worden gezet. Het is niet verplicht dit onderdeel op te nemen in het opleidingsjaarverslag.

4. Opleidingscommissie (*max. 2 pagina's*)

- Verslag van de voornaamste adviezen van de opleidingscommissie en de daaruit voortgevloeide acties. Specifiek punt hierbij: in welke mate is de opleidingscommissie betrokken bij de uitvoering van de kwaliteitsafspraken?
- Reflectie op de cursus- en curriculumevaluaties: wat zijn de belangrijkste bevindingen en hoe zijn deze teruggekoppeld naar betrokken docent(en)? Het is niet nodig om op de uitkomsten van afzonderlijke evaluaties in te gaan, het gaat om de hoofdlijnen.
- In coronatijd is het onderwijs en de toetsing van veel opleidingen aangepast. Op welke wijze is de opleidingscommissie daarbij betrokken geweest? Hoe heeft de opleidingscommissie haar taken in coronatijd ingevuld?

5. Examencommissie (*max. 3 pagina's*)

Verslag van de werkzaamheden van de examencommissie. Onderwerpen die aan de orde dienen te komen:

- Samenstelling van de examencommissie met vermelding van functie en positie van de afzonderlijke leden.
- Werkzaamheden in het kader van de kwaliteitsborging van toetsing:
 - Op welke wijze heeft de examencommissie de kwaliteit van afstudeerwerken en overige toetsen onderzocht? Wat zijn de bevindingen en tot welke acties heeft dit geleid?

- Welke andere activiteiten heeft de examencommissie ondernomen om de kwaliteitsborging van toetsing te bevorderen en de toetsdeskundigheid van docenten te vergroten?
- De coronapandemie heeft veel invloed gehad op de (wijze van) toetsing. Welke acties of maatregelen heeft de examencommissie genomen om de kwaliteit van de toetsen te borgen? Op welke wijze probeert de examencommissie de kans op fraude bij toetsen op afstand zoveel mogelijk te beperken?
- Zijn er sinds de uitbraak van corona opvallende zaken te zien in de toetsresultaten of slagingspercentages? Indien ja, welke zijn dat en hebben ze voor de examencommissie aanleiding gegeven om daar actie op te nemen?
- Hoe vindt de aanwijzing van examinatoren plaats?

Kwantitatief overzicht van behandelde verzoeken en bezwaren opnemen in de bijlage. Daarbij aangeven hoeveel van die verzoeken zijn gehonoreerd en afgewezen. Het betreft de volgende gegevens:

- verzoeken tot toelating
- verzoeken om vrijstelling
- verzoeken om extra tentamengelegenheid
- verzoeken om extra tentamenfaciliteiten
- overige verzoeken
- bezwaren/klachten m.b.t. tentamenbeoordeling
- kwesties van fraude en plagiaat
- overig

2 Dublin descriptoren

DUBLIN DESCRIPTOREN

	Kwalificaties Bachelor	Kwalificaties Master
Kennis en inzicht	Heeft aantoonbare kennis en inzicht van een vakgebied, waarbij wordt voortgebouwd op het niveau bereikt in het voortgezet onderwijs en dit wordt overtroffen; functioneert doorgaans op een niveau waarop met ondersteuning van gespecialiseerde handboeken, enige aspecten voorkomen waarvoor kennis van de laatste ontwikkelingen in het vakgebied vereist is.	Heeft aantoonbare kennis en inzicht, gebaseerd op de kennis en het inzicht op het niveau van Bachelor en die deze overtreffen en/of verdiepen, alsmede een basis of een kans bieden om een originele bijdrage te leveren aan het ontwikkelen en/of toepassen van ideeën, vaak in onderzoeksverband.
Toepassen kennis en inzicht	Is in staat om zijn/haar kennis en inzicht op dusdanige wijze toe te passen, dat dit een professionele benadering van zijn/haar werk of beroep laat zien, en beschikt verder over competenties voor het opstellen en verdiepen van argumentaties en voor het oplossen van problemen op het vakgebied.	Is in staat om kennis en inzicht en probleemoplossende vermogens toe te passen in nieuwe of onbekende omstandigheden binnen een bredere (of multidisciplinaire) context die gerelateerd is aan het vakgebied; is in staat om kennis te integreren en met complexe materie om te gaan.
Oordeelsvorming	Is in staat om relevante gegevens te verzamelen en interpreteren (meestal op het vakgebied) met het doel een oordeel te vormen dat mede gebaseerd is op het afwegen van relevante sociaalmaatschappelijke, wetenschappelijke of ethische aspecten.	Is in staat om oordelen te formuleren op grond van onvolledige of beperkte informatie en daarbij rekening te houden met sociaal-maatschappelijke en ethische verantwoordelijkheden, die zijn verbonden aan het toepassen van de eigen kennis en oordelen.
Communicatie	Is in staat om informatie, ideeën en oplossingen over te brengen op publiek bestaande uit specialisten of niet-specialisten.	Is in staat om conclusies, alsmede de kennis, motieven en overwegingen die hieraan ten grondslag liggen, duidelijk en ondubbelzinnig over te brengen op een publiek van specialisten of niet-specialisten.
Leervaardigheden	Bezit de leervaardigheden die noodzakelijk zijn om een vervolgstudie die een hoog niveau van autonomie veronderstelt aan te gaan.	Bezit de leervaardigheden die hem of haar in staat stellen een vervolgstudie aan te gaan met een grotendeels zelfgestuurd of autonoom karakter.

Shared 'Dublin' descriptors for Short Cycle, First Cycle, Second Cycle and Third Cycle Awards

A report from a Joint Quality Initiative informal group (contributors to the document are provided in the Annex).

18 October 2004

1 INTRODUCTION

This note proposes a shared 'Dublin' descriptor for qualifications awarded to students that signify completion of the higher education short cycle (within the first cycle). The descriptor extends the existing Dublin descriptors for Bachelor's, Master's and Doctoral awards that have been published previously through the Joint Quality Initiative.ⁱ

In keeping with the Dublin Descriptors for the Bachelor's, Master's and Doctoral awards, the short cycle descriptor is a general statement of the expected attributes of a student following completion of a short cycle (within the first cycle) award that is independent of the precise nature of the educational process. The descriptor draws upon other sources some of which are associated with national frameworks of qualifications including:

Quality Assurance Agency Framework for higher education qualifications ⁱⁱ

Irish National Framework of Qualifications ⁱⁱⁱ

Danish Qualifications Framework ^{iv}

The note also considers the sequence of three Dublin Descriptors that relate to completion of the first, second and third Bologna cycles and indicates the progression steps between the cycles.

2 BACKGROUND

2.1 The Berlin Communiqué

In September 2003 the Berlin Communiqué 2003, Ministers refer to an overarching framework of qualifications for the European Higher Education Area:

Ministers encourage the member States to elaborate a framework of comparable and compatible qualifications for their higher education systems, which should seek to describe qualifications in terms of workload, level, learning outcomes, competences and profile. They also undertake to elaborate an overarching framework of qualifications for the European Higher Education Area.

More specifically, in relation to qualifications frameworks and the shorter higher education qualifications the Communiqué mentions:

Ministers invite the Follow-up Group to explore whether and how shorter higher education may be linked to the first cycle of a qualifications framework for the European Higher Education Area.

2.2 On formulating a higher education short cycle (within the first cycle) descriptor

A range of higher education awards are available to students who have undertaken a programme of study within the Bologna first cycle, but which do not represent the full extent of this cycle. Such awards may prepare the student for employment, while also providing preparation for, and access to, studies to completion of the first cycle. These awards are referred to as higher education short cycle (within the first cycle). National systems may have various qualifications within the first cycle. This descriptor is intended for a commonly found type, which approximates to 120 ECTS credits or equivalent

3 DUBLIN DESCRIPTORS FOR SHORT CYCLE, FIRST CYCLE, SECOND CYCLE AND THIRD CYCLE AWARDS¹

3.1 'Dublin' Descriptors

The JQI Dublin descriptors for Bachelors and Masters were first proposed in March 2002 (see: www.jointquality.org). The JQI meeting in Dublin on 23 March 2004 proposed that for a better understanding of the 'Dublin descriptors' in the context of the Berlin communiqué and their possible future usage, alternative headings, as indicated below, may be more appropriate. The JQI meeting on 23 March also proposed a set of shared descriptors for third cycle qualifications. **The higher education short cycle (within the first cycle) descriptor was proposed following the JQI meeting in Dublin on 18 October 2004.** The complete set of 'Dublin descriptors' is set out below:

Qualifications that signify completion of the higher education short cycle (within the first cycle) are awarded to students who:

- have demonstrated knowledge and understanding in a field of study that builds upon general secondary education and is typically at a level supported by advanced textbooks; such knowledge provides an underpinning for a field of work or vocation, personal development, and further studies to complete the first cycle;
- can apply their knowledge and understanding in occupational contexts;
- have the ability to identify and use data to formulate responses to well-defined concrete and abstract problems;
- can communicate about their understanding, skills and activities, with peers, supervisors and clients;
- have the learning skills to undertake further studies with some autonomy.

Qualifications that signify completion of the first cycle are awarded to students who²:

- have demonstrated knowledge and understanding in a field of study that builds upon and their general secondary education, and is typically at a level that, whilst supported by advanced textbooks, includes some aspects that will be informed by knowledge of the forefront of their field of study;
- can apply their knowledge and understanding in a manner that indicates a professional³ approach to their work or vocation, and have competences² typically demonstrated through devising and sustaining arguments and solving problems within their field of study;
- have the ability to gather and interpret relevant data (usually within their field of study) to inform judgements that include reflection on relevant social, scientific or ethical issues;
- can communicate information, ideas, problems and solutions to both specialist and non-specialist audiences;
- have developed those learning skills that are necessary for them to continue to undertake further study with a high degree of autonomy.

¹ Previously referred to as bachelor's, master's and doctoral awards.

² Alternative title as proposed by the Joint Quality Initiative Meeting, in Dublin, on 23 March 2004

³ Defined in Glossary 1.

Qualifications that signify completion of the second cycle are awarded to students who:

- have demonstrated knowledge and understanding that is founded upon and extends and/or enhances that typically associated with Bachelor's level, and that provides a basis or opportunity for originality in developing and/or applying ideas, often within a research context;
- can apply their knowledge and understanding, and problem solving abilities in new or unfamiliar environments within broader (or multidisciplinary) contexts related to their field of study;
- have the ability to integrate knowledge and handle complexity, and formulate judgements with incomplete or limited information, but that include reflecting on social and ethical responsibilities linked to the application of their knowledge and judgements;
- can communicate their conclusions, and the knowledge and rationale underpinning these, to specialist and non-specialist audiences clearly and unambiguously;
- have the learning skills to allow them to continue to study in a manner that may be largely self-directed or autonomous.

Qualifications that signify completion of the third cycle are awarded to students who:

- have demonstrated a systematic understanding of a field of study and mastery of the skills and methods of research associated with that field;
- have demonstrated the ability to conceive, design, implement and adapt a substantial process of research with scholarly integrity;
- have made a contribution through original research that extends the frontier of knowledge by developing a substantial body of work, some of which merits national or international refereed publication;
- are capable of critical analysis, evaluation and synthesis of new and complex ideas;
- can communicate with their peers, the larger scholarly community and with society in general about their areas of expertise;
- can be expected to be able to promote, within academic and professional contexts, technological, social or cultural advancement in a knowledge based society;

Glossary

1. The word '**professional**' is used in the descriptors in its broadest sense, relating to those attributes relevant to undertaking work or a vocation and that involves the application of some aspects of advanced learning. It is not used with regard to those specific requirements relating to regulated professions. The latter may be identified with the profile / specification.
2. The word '**competence**' is used in the descriptors in its broadest sense, allowing for gradation of abilities or skills. It is not used in the narrower sense identified solely on the basis of a 'yes/no' assessment.
3. The word '**research**' is used to cover a wide variety of activities, with the context often related to a field of study; the term is used here to represent a careful study or investigation based on a systematic understanding and critical awareness of knowledge. The word is used in an inclusive way to accommodate the range of activities that support original and innovative work in the whole range of academic, professional and technological fields, including the humanities, and traditional, performing, and other creative arts. It is not used in any limited or restricted sense, or relating solely to a traditional 'scientific method'.

Differentiating between cycles

Cycle	Knowledge and understanding:
1 (Bachelor)	[Is] supported by advanced text books [with] some aspects informed by knowledge at the forefront of their field of study ..
2 (Master)	provides a basis or opportunity for originality in developing or applying ideas often in a research* context ..
3 (Doctorate)	[includes] a systematic understanding of their field of study and mastery of the methods of research* associated with that field..

	Applying knowledge and understanding:
1 (Bachelor)	[through] devising and sustaining arguments
2 (Master)	[through] problem solving abilities [applied] in new or unfamiliar environments within broader (or multidisciplinary) contexts ..
3 (Doctorate)	[is demonstrated by the] ability to conceive, design, implement and adapt a substantial process of research* with scholarly integrity .. [is in the context of] a contribution that extends the frontier of knowledge by developing a substantial body of work some of which merits national or international refereed publication ..

	Making judgements:
1 (Bachelor)	[involves] gathering and interpreting relevant data ..
2 (Master)	[demonstrates] the ability to integrate knowledge and handle complexity, and formulate judgements with incomplete data ..
3 (Doctorate)	[requires being] capable of critical analysis, evaluation and synthesis of new and complex ideas..

	Communication
1 (Bachelor)	[of] information, ideas, problems and solutions ..
2 (Master)	[of] their conclusions and the underpinning knowledge and rationale (restricted scope) to specialist and non-specialist audiences (monologue) ..
3 (Doctorate)	with their peers, the larger scholarly community and with society in general (dialogue) about their areas of expertise (broad scope)..

	Learning skills ..
1 (Bachelor)	have developed those skills needed to study further with a high level of autonomy ..
2 (Master)	study in a manner that may be largely self-directed or autonomous..
3 (Doctorate)	expected to be able to promote, within academic and professional contexts, technological, social or cultural advancement ..

Annex 1

List of Contributors in attendance at the JQI meeting in Dublin on the Short Cycle Descriptor on 18 October 2004.

Country	Name	Organisation	e-mail
Belgium	Nina Arnhold	EUA	nina.arnhold@eua.be
Belgium	Stefan Delplace	EURASHE	stefan.delplace@hogent.be
Belgium	Linda De Kock	Ministry of Education	linda.dekock@ond.vlaanderen.be
Belgium	Klara De Wilde	VLHORA	klara.dewilde@vlhora.be
Denmark	Mogens Berg	UMV	mob@vtu.dk
Denmark	Tina Holm	EVA	dk@eva.dk
Denmark	Anne-Katherine Mandrup	Um-Denmark	anne-kathrine.mandrup@uvm.dk
France	Sylvie Bonichon	Blois	bonichon.sylvie@prancemel.com
Ireland	Jim Murray	NQAI	jmurray@nqai.ie
Ireland	Dermot Douglas	CDIT	dermot.douglas@councilofdirectors.ie
Ireland	Karena Maguire	HETAC	kmaguire@hetac.ie
Ireland	Orlaith McCaul	HETAC	omccaul@hetac.ie
Ireland	Bryan Maguire	DLIADT	Bryan.Maguire@iadit.ie
Netherlands	Bert Broerse	Ministry of Education	b.broerse@minocw.nl
Netherlands	Marlies Leegwater	Ministry of Education	m.e.leegwater@minocw.nl
Netherlands	Arian Van Staa	HBO-Raad	Staa@hbo-raad.nl
Norway	Tone Flood Strom	Ministry Ed & Res	tfs@ufd.dep.no
Norway	Astri Hildrum		relaciones@aneca.es
Spain	Juan Franco	ANECA	programas@aneca.es
UK	David Bottomley	QAA	d.bottomley@qaa.ac.uk
UK	Nick Harris	QAA	n.harris@qaa.ac.uk

ⁱ <http://www.jointquality.org/content/ierland/Shared%20descriptors%20Ba%20Ma.doc>

ⁱⁱ <http://www.qaa.ac.uk/crntwork/nqf/nqf.htm>

ⁱⁱⁱ <http://www.nqai.ie>

^{iv} <http://www.vtu.dk/fsk/div/bologna/DanishQFReport.pdf>